

SWECO EUROFUTURES

SWOT-analys

- Hållbar tillväxt i Örnsköldsviks kommun

Olof Linde, Stig Björne och Clas Engström

Januari 2009

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	3
1.1. Insamling av bakgrundsmaterial och statistik	4
1.2. Djupintervjuer om Örnsköldsviks nuläge (S och W).....	4
1.3. Fördjupning av omvärldsfaktorer (O och T)	5
1.4. Disposition	6
2. Att springa fortare	7
3. Nuläge i Örnsköldsvik (S och W)	10
3.1. Utvecklingsarbetet en unik styrka.....	10
3.2. Stark utveckling, mycket har hänt	11
3.3. Näringsliv och företagande	11
3.4. Kompetens.....	12
3.5. God livsmiljö	13
3.6. Solitär kommun med svaga flöden	14
3.7. Mentaliteten	15
3.8. Transport och kommunikation	15
4. Fem stora utmaningar för Örnsköldsvik	17
4.1. Utvecklingsarbetet	17
4.2. Attraktionskraft i en global värld	18
4.3. Realisera regionen.....	27
4.4. Klimat, råvaror och energi	31
4.5. Förnyelse och innovation	34
5. Slutord	38

1. Bakgrund

Örnsköldsviks kommun har under många år jobbat aktivt med utvecklingsfrågor. Näringsliv och offentlig sektor har samverkat framgångsrikt i detta arbete, först inom ramen för Vision 2008 och just nu inom ramen för Världsklass 2015. Arbetssättet har varit inkluderande, viktiga ingredienser har handlat om att hitta ett fungerande samarbete, dialog, gemensamma beslut och gemensamt genomförande mellan näringslivets aktörer och den kommunala organisationen. Underifrånperspektiv och mobilisering har varit väsentliga moment särskilt i Vision 2008 och ett antal arbetsgrupper har diskuterat och genomfört åtgärder inom specifika områden. Arbetet har letts av en styrelse. På samma sätt ser det ut i Världsklass 2015 och även nu leds arbetet av en styrelse bestående av ledande politiker, tjänstemän och näringslivsföreträdare i kommunen.

Sweco EuroFutures har på uppdrag av styrelsen för världsklass 2015 under hösten 2008 utfört en s.k. SWOT-analys för Örnsköldsviks kommun. Syftet med analysen har varit att belysa Örnsköldsvik ur ett regionalt utvecklingsperspektiv. Tidigt under uppdragets gång definierades fokus för analysarbetet - Hållbar tillväxt i Örnsköldsviks kommun. Med Örnsköldsviks kommun avses i sammanhanget inte bara den kommunala organisationen utan angreppssättet är brett, även företag, boendemiljöer, ungdomsfrågor, integration m.m. är en del av tillväxtförutsättningarna. Genom ett brett angreppssätt är tanken att arbetet inom världsklass 2015 – som också har ett brett angreppssätt på utvecklingsfrågor – skall kunna speglas i analysen. Mycket har genomförts och mycket planeras inom Världsklass 2015, analysen är tänkt att fungera som en avstämning för styrelsen. Därför har vi under arbetets gång valt att inte ta hänsyn till eller låta oss färgas av vad som redan genomförts inom ramen för Örnsköldsviks tillväxtarbete, utan att istället förutsättningslöst betrakta kommunen ur ett tillväxtperspektiv. Hur ser nuläget ut och vilka är omvärldsförutsättningarna för det fortsatta arbetet? Den valda inriktningen innebär att SWOT-analysen både kommer att fungera som en spegling och möjligen bekräftelse på om Världsklass 2015 har valt rätt strategisk inriktning och förhoppningsvis också komma med nya idéer och angreppssätt på områden där kommunen hittills inte varit så aktiv. Med andra ord har vi från Sweco EuroFutures i denna rapport som ambition att sparka in både öppna och stängda dörrar.

Sweco Eurofutures tolkning av uppgiften är således att styrelsen för Världsklass 2015 vill ha en förutsättningslös genomgång och även titta utanför de områden som definieras i Världsklass 2015. Syftet är således att komplettera styrelsens befintliga omvärldsbild, ge styrelsen möjlighet att stämma av om de genomförda insatserna är riktiga ur ett omvärldsperspektiv och huruvida ytterligare insatser för tillväxten bör genomföras.

Avstampet i en SWOT-analys tas i att det finns interna faktorer (såsom kompetens, erfarenhet, finansiella resurser, attityder m.m.) i en organisation, eller som i detta fall en kommun, som kan vara bra eller dåliga för utvecklingen, därutöver finns externa faktorer, dvs faktorer i omvärlden som kan påverka en organisation positivt eller negativt.

Mer konkret innebär detta att de olika huvudområdena i SWOT-analysen ges följande betydelse:

- En positiv och bra egenskap hos boende, företag eller kommun i Örnsköldsvik noteras som en styrka (S).
- En negativ tillväxthämmande egenskap hos boende, företag eller kommun i Örnsköldsvik noteras som en svaghet (W).

- Ett fördelaktigt skeende i omvärlden eller en orealiserad potential i omvärlden noteras som en möjlighet (O).
- Och ett ofördelaktigt skeende eller omvärldstrend noteras som ett hot (T).

I följande avsnitt av kommer vi kortfattat att beskriva hur vi har gått till väga för att samla in relevant information till SWOT-analysen.

1.1. Insamling av bakgrundsmaterial och statistik

I ett första steg, för att beskriva Örnsköldsviks interna egenskaper, styrkor och svagheter, har befintligt material kring kommunen ur ett tillväxtperspektiv samlats in. Vi har utgått från material som finns hos uppdragsgivaren och kompletterat detta med offentlig statistik och andra källor. Detta material har fungerat som en startpunkt för våra intervjuer och en första nulägesanalys över orten. Materialet har också legat till grund för utformandet av frågor inför djupintervjuerna. Det statistiska material har också legat till grund för analys och diskussion i både denna rapport och de två miniseminarier som hållits med styrelsen i Världsklass under hösten 2008.

1.2. Djupintervjuer om Örnsköldsviks nuläge (S och W)

För att fördjupa bilden av Örnsköldsviks förutsättningar för hållbar tillväxt har även djupintervjuer hållits med ett antal experter med en god överblick och nulägesbild av kommunen. Företrädare för näringslivet, kommunen, länsorganisationer, engagerade kommuninvånare, tidigare kommuninvånare har bl.a. intervjuats. Vi har inte eftersträvat ett representativt urval för dessa intervjuer utan snarare att hitta kloka personer inom ett brett spektra i och utanför kommunen, med en tydlig uppfattning om ortens tillväxtförutsättningar. Vi har velat spegla de uppfattningar som finns och har kommit fram inom ramen för Världsklassarbetet, men allra viktigast har det varit att försöka fånga, nya och andra uppfattningar kring Örnsköldsviks styrkor och svagheter, men även möjligheter och hot (omvärlden) ur ett tillväxtperspektiv.

Antalet djupintervjuer om Örnsköldsviks nuläge med fokus på styrkor och svagheter som genomförts har varit 23 stycken. Dessutom har en fokusintervju genomförts med personer som flyttat in till Örnsköldsvik under senaste fem åren. Fokusgruppen bestod av 10 personer som före flytten inte har haft någon koppling till orten. När samtliga intervjuer kring nuläget var klara genomfördes ett miniseminarium med styrelsen i världsklass 2015. Syftet med seminariet var tvåfald, dels att presentera resultatet av nulägesanalysen och diskutera detsamma, dels att presentera och diskutera de för Örnsköldsvik mest centrala omvärldsfaktorerna samt också att gemensamt välja ut en handfull fördjupningsområden. Miniseminarieret hölls i början av november. Ett tjugotal omvärldsfaktorer och resultaten av nuläget presenterades vid seminariet. Presentationen från miniseminarieret återfinns i bilaga 1. Observera att presentationen av nuläget i bilaga 1 är avsett att vara en ren sammanställning av djupintervjuerna och innehåller således inte Sweco EuroFutures uppfattningar, de senare framgår av kapitel 3 i denna rapport.

1.3. Fördjupning av omvärldsfaktorer (O och T)

Efter denna del av arbetet hade vi fått fram en tydligare bild av Örnköldsviks nuläge vad gäller tillväxtförutsättningar i form av kommunens sammantagna interna styrkor och svagheter.

I nästa steg av analysen fördjupades omvärldsbilden genom djupintervjuer med ca 20 utvalda experter. Möjligheter och hot är till sin natur framåtblickande. Tidsperspektivet som vi valt i denna del har varit 2015. Därmed har vi valt att beskriva den närmaste framtiden och dess utmaningar. Tidsperspektivet valdes för att det sammanfaller med världsklass projekttid och för att undvika alltför spekulativa och osäkra framtidsbilder.

Före det första miniseminarier med styrelsen hade ett stort antal omvärldsfaktorer samlats in genom sekundärmaterial, de initiala intervjuerna, samt genom internt material hos Sweco EuroFutures. Alla dessa omvärldsfaktorer sorterades in i den s.k. PEST-Modellen och presenterades för styrelsen. PEST-Modellen är en beprövad metod för att förvissa sig om att fånga så många omvärldsfaktorer som möjligt. PEST står för Politiska, Ekonomiska, Sociokulturella och Teknologiska omvärldsfaktorer. Numer läggs ofta miljöfaktorer till som ytterligare en huvudkategori i modellen. Syftet med PEST är att initialt identifiera ett stort antal omvärldsfaktorer, trender, hot, möjligheter etc som har bäring på Örnköldsviks situation. Mycket centralt i denna metod är att göra analysen med särskild bäring på Örnköldsvik, och inte diskutera allmänna omvärldstrender som påverkar orten i begränsad utsträckning. Enkelt uttryckt handlar det om att svara på frågan: Vilka omvärldsfaktorer kommer att påverka tillväxten i Örnköldsviks kommun under de kommande åren? Indelningen i PEST-modellens olika områden görs överhuvudtaget med rätt stora frihetsgrader och är framförallt ett sätt att förvissa sig om att inga centrala omvärldsfaktorer missas i analysen. Bruttolistan av omvärldsfaktorer som presenterades för styrelsen vid miniseminarier återfinns i den andra delen av bilaga 1.

I dialog med styrelsen enades vi sedan om vilka av de presenterade omvärldsfaktorerna som var mest relevanta för vårt fokus: Hållbar tillväxt i Örnköldsvik. Fyra områden bedömdes som särskilt centrala och huvuddelen av fördjupningsintervjuerna har hållits med experter inom dessa områden. De områden som valdes ut för fördjupade intervjuer framgår av bilaga 2. Vid fördjupningsarbetet intervjuades även ett par generalister på omvärldsanalys för att förvissa oss om att några centrala faktorer inte missats eller sorterats bort.

Parallellt med intervjuerna har även en materialinsamling gjorts kring de allra mest centrala omvärldsfaktorerna och deras betydelse för Örnköldsviks kommuns utveckling. Sweco EuroFutures har även internt en gedigen kunskapsbas om vilka omvärldsfaktorer som påverkar tillväxten i olika regioner och städer, även detta har legat till grund för analysen kring hot och möjligheter i Örnköldsvik.

Antalet expertintervjuer kring omvärldsfaktorerna uppgick till ca 20 stycken, intervjuista över samtliga intervjuade personer i detta arbete framgår av bilaga 3.

Eftersom syftet med arbetet har varit att ta fram ett strategiskt beslutunderlag, framförallt för världsklass styrelse, har det varit viktigt att analysen kunnat presenteras dels vid ett miniseminarium dels vid en slutrapportering för styrelsen. Hela SWOT-analysen har därmed kunnat presenteras, stötas och blötas med styrelsen. Presentationsmaterialet som återfinns i bilagorna användes vid presentationerna för styrelsen. Bilaga 4 innehåller slutrapporteringen för styrelsen och utgör också Sweco EuroFutures samlade bild av Örnköldsviks kommuns situation ur ett omvärldsperspektiv.

Denna rapport sammanfattar hela arbetet men framförallt belyser den de fem stora utmaningar som Sweco EuroFutures anser att Örnsköldsvik står inför. Syftet med rapporten är bl.a. att kunna sprida omvärldsbilden till en bredare krets människor inom världsklass 2015. Rapporten speglar är en sammanfattning av slutrapporteringen i styrelsen för världsklass 2015 och kan således läsas parallellt med bilaga 4.

1.4. Disposition

I en första del av rapporten, kapitel 2, förs en kort diskussion om vilka utvecklings- och tillväxtförutsättningar som gäller i en kommun som Örnsköldsvik. I kapitel 3 beskrivs Örnsköldsviks nuläge i form av styrkor och svagheter. Slutligen presenteras omvärldsanalysen i kapitel 4, möjligheter och hot, i form av 5 stora utmaningar som Örnsköldsvik kommer att ställas inför under de kommande 5 – 7 åren. Hur kommunen, dess medborgare och företag förmår svara mot utmaningarna fram till 2015 blir helt avgörande för en uthållig, hållbar tillväxt. Under respektive utmaning presenteras också förslag som framkommit under arbetets gång och som kan vara till gagn för arbetet inom ramen för världsklass 2015. Rapporten avslutas med några slutord och reflektioner i kapitel 5.

2. Att springa fortare...

Befolkningsutvecklingen i Sverige har i stort sett präglats av samma mönster under hela efterkrigstiden, med en fortgående polarisering av befolkningen till större städer på bekostnad av glesbygd, landsbygd och mindre tätorter. Omlokaliseringsprocessen har dock varierat i hastighet och intensitet under årtiondena: Under 1950- och 1960-talens starka expansion inom industrin drevs urbaniseringen på till följd av arbetskraftbrist i de växande städerna och sysselsättningsrationalisering inom jord- och skogsbruk. Med 1970-talet följde en lugnare period där industrin drogs med strukturproblem och offentlig sektor istället tog över rollen som sysselsättningskapare och då främst i kommunal regi. Den relativt lugna perioden fortsatte under 1980-talet, men kom under 1990-talet att övergå i en betydligt mer turbulent utveckling.

Under 1990-talet minskade befolkningen i arbetsför ålder i drygt 100 av Sveriges då 288 kommuner. I synnerhet under den senare delen av 1990-talet präglades många kommuner av befolkningsminskningar. En kraftig förskjutning mot större städer i södra Sverige inträffade och stora delar av Småland, Dalsland, Värmland, Bergslagen och hela Norrlands inland upplevde en ökad avfolkningstakt.

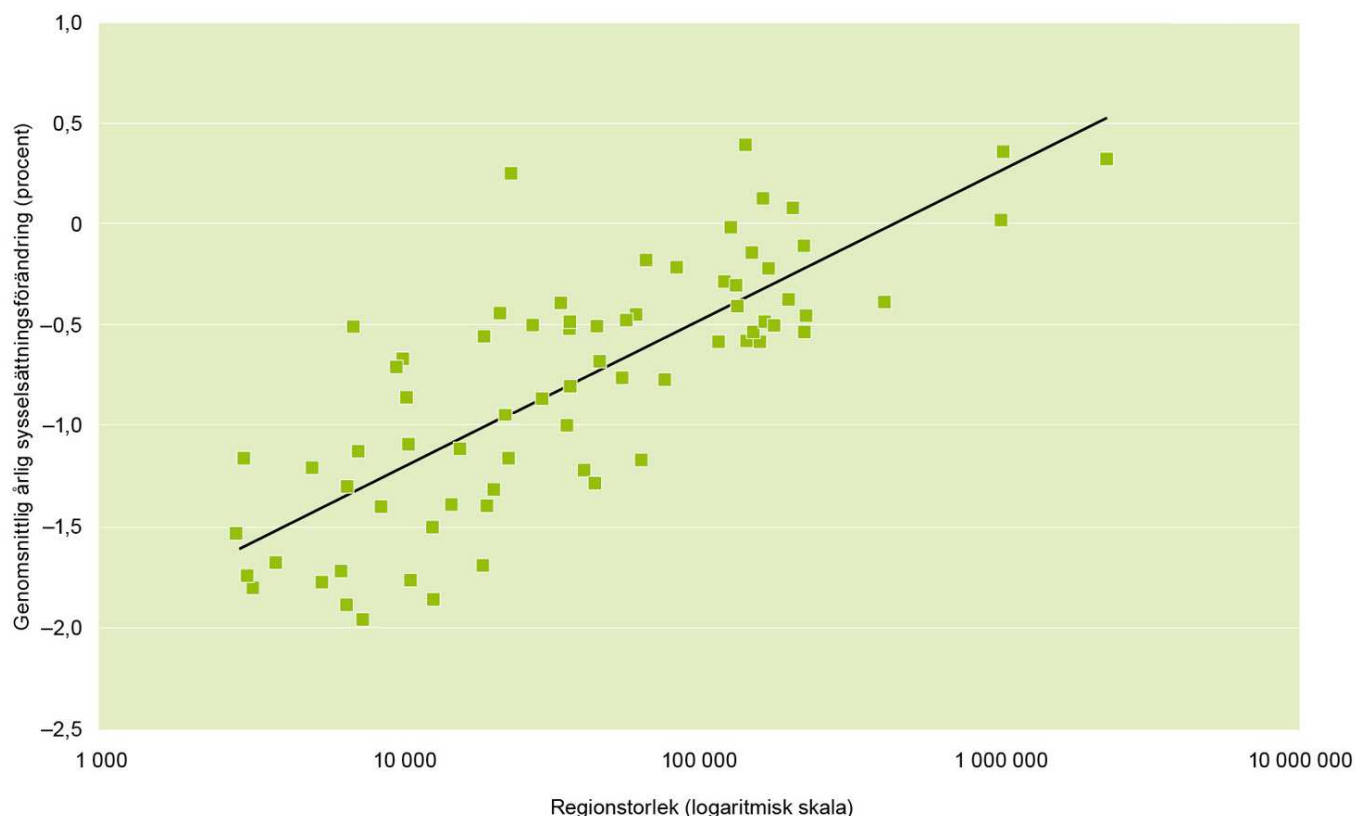
Den teoribildning som bäst lyckats förklara dessa skeenden och skillnader i regionalekonomisk utveckling är den som ibland kallas den nya ekonomiska geografien, och som bygger på statistiskt underbyggda resonemang om skal- och breddfördelarnas betydelse. Enkelt uttryckt kan man säga att korta avstånd underlättar mänsklig samverkan och därigenom ekonomiska aktiviteter att äga rum. Ju fler som kan samverka dagligen, desto större fördelar kan uppnås. Med andra ord ger låga geografiska transaktionskostnader bättre tillväxtförutsättningar. Rent konkret visar sig detta av att mer än 90 procent av Sveriges BNP produceras på mindre än en procent av landets yta.

Stora lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner) har konkurrensfördelar som ofta leder till en självförstärkande utvecklingstendens där de lockar nytt kapital och nya invånare och blir ännu större osv. Befolkningen och ekonomin i flertalet av världens länder liksom världsekonomin i stort koncentreras successivt till ett antal snabbt växande storstadsområden. En utveckling som har varit mycket tydlig även i Sverige, inte minst sedan mitten av 1990-talet. Som exempel kan nämnas att landets fem största arbetsmarknadsregioner stod för nära nio av tio nytillkomna jobb mellan 1995 och 2005.

Storstadsregioner blir enligt teorin attraktiva eftersom de kan erbjuda intressanta jobb inom ett stort antal olika sektorer. Den dynamiska arbetsmarknaden lockar kompetenta människor till storstäderna, vilket i sin tur ökar storstädernas attraktionskraft på företag och etableringar. Centraliseringen är därmed en självförstärkande process i teoribildningen kring den nya geografien där stor blir större och mindre, mer perifära orter tycks krympa med automatik. Teorin blir därmed något av en hopplöshetens teori för mindre arbetsmarknader, såsom Örnsköldsvik.

Om vi studerar nedanstående bild, så beskriver den vilken utveckling arbetsmarknader av olika storlekar haft i termer av sysselsättning under perioden 1985 – 2005. För det första kan vi konstatera att det allmänna sambandet är tydligt, d.v.s. större arbetsmarknader tycks växa fortare. Vi kan dock konstatera att det finns rätt stora avvikelser från huvudregeln, d.v.s. vi kan hitta en del stora LA-regioner som växer betydligt långsammare än de borde och en del riktigt små som växer betydligt snabbare. Verkligheten är som alltid mer komplex än vad teorierna visar och för att beskriva vad som genererar tillväxt finns naturligtvis betydligt fler

parametrar än bara storlek. Den stora frågan är naturligtvis vad en mindre LA-region som Örnköldsvik kan göra för att växa?

Figur 1: Genomsnittlig sysselsättningstillväxt hos samtliga svenska LA-regioner av olika storlek under perioden 1985 – 2005. (Källa: NUTEK)

EU-kommissionen har samlat forskare på regional utveckling i ett nätverk kallat ESPON¹. Som en del av arbetet har ett antal faktorer sammanställts som påverkar utveckling och tillväxt i en region. Arbetet kan enkelt sammanfattas i nio faktorer som inverkar på en regions tillväxtpotential. Faktorerna ger en mer komplex bild av de bakomliggande drivkrafterna för tillväxt än att enbart referera till storleksfaktorn. De nio faktorerna delas in i två olika block, förutsättningar samt politik och styrning, faktorerna är:

Förutsättningar i en region:

- Ekonomisk specialisering/diversifiering
- Humankapital – kompetens och kunnande
- Nåbarhet – fysisk och i nätverken
- Miljö, närhet och synergi
- Livskvalitet och attraktion
- Kreativitet och innovation

Politik och styrning:

- Strategi – visionär förmåga
- Mobilisering – förmåga att inkludera
- Förmåga att besluta och genomföra

På många av de olika punkterna ovan kan givetvis en mindre region vara effektivare och mer skicklig i sitt utvecklingsarbete än en större region. Örnköldsvik är under de sista tio åren som vi skall se nedan ett bra exempel på detta, inte minst avseende de tre sista faktorerna.

¹ European observation network for territorial development and cohesion

Det är icke desto mindre viktigt att konstatera att krafterna mot centralisering som beskrivs ovan har varit och är mycket starka. En mindre region måste därför kontinuerligt jobba smartare, vara mer kreativ och arbeta hårdare med sin utveckling än en större för att regionen skall vara framgångsrik och växa på lång sikt. En mindre region som Örnsköldsvik måste därmed också kontinuerligt springa fortare i sitt utvecklingsarbete än en större. Detta är en helt central utgångspunkt i allt arbete med tillväxt för den mindre regionen, att springa fortare! För Örnsköldsviks del innebär detta bl.a. att tillväxtfrågorna aldrig blir "klara". Om en uthållig tillväxt skall skapas handlar det hela tiden om att hitta nästa utmaning, kontinuerligt trimma alla system. Mycket av diskussionen i denna rapport kommer att handla om just detta. Hur kan Örnsköldsvik fortsätta att springa fortare, och därmed stärka och förlänga den positiva spiral som kommunen just nu är inne i?

3. Nuläge i Örnsköldsvik (S och W)

Hur ser förutsättningarna för tillväxt ut i Örnsköldsvik just nu? Utifrån resultatet av intervjuer, sekundärmaterial och diskussioner med styrelsen beskriver Sweco Eurofutures i detta kapitel kortfattat förutsättningarna för hållbar tillväxt i Örnsköldsvik. Vilka är Örnsköldsvik mest framträdande styrkor och svagheter i detta sammanhang? Vi har försökt koncentrera oss till de mest framträdande dragen och delat in beskrivningen av nuläget i åtta olika områden:

- Utvecklingsarbetet en unik styrka
- Stark utveckling, mycket har hänt
- Näringsliv och företagande
- Kompetens
- God livsmiljö
- Solitär kommun med svaga flöden
- Mentaliteten
- Transport och kommunikation

3.1. Utvecklingsarbetet en unik styrka

I den lokala utvecklingsprocess som inleddes med Vision 2008 och som övergått i Världsklassarbetet har Örnsköldsvik under ett decennium lyckats skapa en unik arena för invånare i Örnsköldsvik att vara med, ta ansvar och genomföra idéer som i de allra flesta kommuner enbart är en uppgift för ett fåtal. Samarbetet och arbetsmetodiken är i sig inte unik och försök görs på många håll i landet, så orsaken att det har lyckats i Örnsköldsvik måste vara en annan. Det man återkommer till är något så enkelt och samtidigt så oerhört svårt att kopiera eftersom det bygger på subtila faktorer som engagemang, tillit, förtroende, att det funnits en god samverkan hos näringslivet, att många känner ansvar för den lokala utvecklingen etc. Att arbetssättet har fungerat vilar bl.a. på viktiga faktorer som:

1. att en arena för samverkan utvecklats mellan kommunen och näringslivet utanför politiken
2. att politiken givit förtroende och mandat till arbetssättet
3. att en strukturerad arbetsform skapats med vision 2008 för teman, grupper, styrning och beslut i syfte att "göra saker"
4. att tydliga och positiva resultat givit ny energi till processen.

Alla punkter är viktiga men faktum är att den sista punkten är en nyckel: att man har kunnat se tydliga resultat av arbetet. Det är många som vittnar både inom och utanför kommunen att det är en helt annan kommun med stark självkänsla idag än vid starten. En annan viktig faktor för att processen varit lyckosam tror vi också botten i att det funnits ett tydligt slutmål som någon uttryckt i termer av att *"Övik skulle stå redo när Botniabanan kommer"*.

Nu kommer Botniabanan och Örnsköldsvik står redo, men samtidigt går vi också in i en av de tyngsta lågkonjunkturerna som det är svårt att se djupet eller slutet av. Nedgången kommer med all sannolikhet att slå hårt även mot Örnsköldsvik, men till skillnad från många andra kommuner som får börja mobilisera från ruta ett, så har Örnsköldsvik genom Världsklass redan en av de enskilt viktigaste byggstenarna på plats för att möta kris och tuffa

tider! Ett ytterligare ess är också att man har gjort resan en gång och man vet att det går att skapa förändring och utveckling.

Det verkliga hotet som vi kan se i detta fall är att man efter denna första omgång inte riktigt orkar mobilisera sig för en ny resa, att man inte lyckas skapa nya tydliga mål och bärande profilprojekt eller att man inte lyckas engagera de drivande personerna i kommunen. Detta blir något av nyckeln i det fortsatta arbetet.

3.2. Stark utveckling, mycket har hänt

Vi har konstaterat att Örnsköldsvik har haft en stark utveckling under de senaste åren vilket också bidragit till en starkare självkänsla och en positiv anda som präglar staden och invånare idag och som nu finns rotad även när vi går in i sämre tider. I rena siffror kan vi också se att befolkningen har ökat stadigt efter 2005. Efter en lång tid av minskning bröts den negativa trenden under 2002 och har sedan ökat stabilt under senare år. Även sysselsättningen har ökat stadigt sedan 1996 och näringslivet har haft en god utveckling. Förvärvsintensiteten är hög i kommunen.

Att det funnits en framåtanda och varit en god utveckling har inte minst kunnat ses genom det omfattande byggande som bl a omfattar satsningar som Arenan, Botniabanan, Arken, Centrumutveckling och handeln, Äventyrsbad, Golfbana, Bostäder, Hamnområdet etc.

Någon sammanfattade den förändring som skett med orden att *”Örnsköldsvik har gått från Dödvik till Glödvik på tio år”*.

Det finns givetvis problem också som är viktiga att hantera i det fortsatta arbetet. Det ena handlar om arbetslöshet och utanförskap där framförallt ungdomsarbetslösheten är relativt omfattande. Örnsköldsvik är en kommun med relativt liten andel invandrare men där många också står utanför arbetsmarknaden. Med krisen accentueras problemen ytterligare för dessa grupper.

3.3. Näringsliv och företagande

Örnsköldsvik är idag en stark företagarkommun, med en relativt stor andel privat sektor och en av landets högsta andel anställda inom industrin.

Företagsklimatet i kommun får genomgående gott betyg i alla intervjuer, företrädare för företag anser att det är en bra ort att vara verksam på. Inställning från befolkning och kommunala företrädare till företag anses vara positiv och stödjande. Intervjuresultaten stöds också av de enkätundersökningar kring företagsklimat som genomförs årligen av företagen, Svenskt Näringsliv och Stiftelsen för småföretagsforskning (SFS), i alla dessa undersökningar ligger kommun bra till vad gäller företagsklimat. Även av dessa undersökningar framgår att attityden till företagande är positiv hos både befolkning och kommunen.

Ser vi på individuella företag så har Örnsköldsvik flera, globalt starka, exporterande industriföretag, såsom Hägglunds Drives, BAE System, Holmen Skog, M-real, Domsjö Fabriker m.m. Dessa företag har också i stor utsträckning kvar huvudkontorsfunktioner, såsom personalfunktioner, marknadsföring, försäljning och utveckling på orten, vilket skapar en nödvändig bredd på arbetsmarknaden. Baksidan av detta mynt är att Örnsköldsvik har en

näringslivsstruktur där några stora industrienheter dominerar och är mycket centrala för framtida tillväxt och utveckling. Kraftiga strukturomvandlingar inom någon av dessa skulle kunna drabba orten mycket hårt. Noterbart är dock att denna utsatthet minskat under senare år, eftersom det som tidigare var gamla MoDo, numer är åtminstone fyra nya företag och det som tidigare var Hägglunds också drivs vidare i tre nya koncerner.

Ägandet av de största företagen är internationaliserat, vilket gör att Örnsköldsvik måste uppvisa internationell attraktions- och konkurrenskraft mot dessa ägare, inte minst eftersom andelen inpendlande chefer i företagets ledning just nu ökar.

När det gäller små och medelstora företag på orten, finns det gott om entreprenörer som vill genomföra satsningar i Örnsköldsvik. Orten har också en gynnsam position i den meningen att det finns åtminstone ett par riktigt starka riskkapitalister med en tydlig lokal förankring, en ovanlig tillgång i en globaliserad värld.

Under intervjuerna har det framkommit att vissa av de små industriföretagen och underleverantörerna i viss mening blivit bekväma. Tillgången till stora internationella produktionsenheter har gett både en något högre prisnivå lokalt och bristande incitament att försöka hitta nya kunder och marknader för underleverantörerna.

Det finns också en viss motsättning mellan intervjuer och statistik kring entreprenörskap. I intervjuerna framhålls mycket ofta Örnsköldsviks entreprenöriella karaktär och den s.k. Nolaskogsandan. Samtidigt är nyföretagarstatistiken för kommunen något sämre än riksgenomsnittet sett till antalet företagsstarter per tusen invånare. En del av förklaringen kan ligga i Örnsköldsviks stora industrisektor och relativt begränsade tjänstesektor. I den senare startas fler företag per capita. Den svaga tjänstesektorn och starka industrisektorn är ytterligare ett karaktäristiskt drag för kommunen. Arbetsmarknaden är i den meningen haltande, vilket bl.a. accentuerar problem för medflyttande att hitta sysselsättning. I samband med den svaga tjänstenäringen har under lång tid också den outnyttjade potentialen inom turismen i kommunen diskuterats. För att komma tillrätta med dessa obalanser behövs konsekventa och substantiella satsningar.

Sammanfattningsvis har Örnsköldsvik ett globalt starkt näringsliv, men fortfarande med en utsatt struktur, där förändringar kan komma snabbt och slå hårt. En central framgångsfaktor är därför att kommunen även fortsättningsvis kan visa sig attraktiv ur ett internationellt perspektiv. Rekryterbarhet och förmågan att attrahera spetskompetens på både en nationell och internationell marknad utgör därmed också grundbultar i ett framgångsrecept för orten.

3.4. Kompetens

Örnsköldsvik är till sin näringsstruktur mycket teknik- och ingenjörstung i jämförelse med många andra kommuner. Det är dock viktigt att inse att utvecklingen inom industrin allt mer går från ren tillverkning till att bli mer kunskapsintensiv där utvecklingsarbete och eftermarknad blir allt mer centralt. Detta gäller inte minst företag som McGregor och BAE System. Behovet av ingenjörer och kompetent personal utgör därmed alltid en viktig fråga för näringslivets kompetensförsörjning.

Näringslivsstrukturen har breddats i kommunen och såväl behov och innehåll blir mer och mer kunskaps- och tjänsteintensivt vilket gör att kompetensbehoven också blir mer diversifierade. Med flertalet internationaliserade företag finns också ett generellt behov av flera olika nyckelkompetenser i form av chefer och specialister. Detta gör att även om det inte handlar om behov i så stora antal så upplevs ofta nyrekrytering som en kritisk faktor i

enskilda fall. På senare år noteras att det blivit något enklare generellt att få tag på kompetens i och med att Örnsköldsvik nu upplevs som mer framgångsrikt och attraktivt som ort. I dagsläget anser företagen att rekrytering av specialister och ingenjörer fungerar tillfredställande.

Ett tydligt strukturellt problem för kommunens arbetsmarknad och rekrytering av ny kompetens handlar om åg rörlighet, svaga inflöden och tudelad arbetsmarknad. Med den svaga rörligheten som finns inom arbetsmarknaden och hittills begränsade pendlingsmöjligheter, ökar beroende av att kunna rekrytera antingen från orten eller helt utifrån. Den relativt begränsade arbetsmarknaden och den tydliga uppdelningen med kvinnor i vård/omsorg och män i industrin skapar dock lätt problem för medflyttning om endast en i familjen har lyckats få jobb i kommunen. Det är med detta perspektiv som Botniabanan betyder så mycket för kommunen om man lyckas realisera regionförstoringen.

Även om det finns tydligt fokus på behovet av högutbildad kompetens så är det viktigt att notera att kommunen som helhet snarare präglas av en generellt sett låg utbildningsnivå inom arbetskraften vilket framgår av figuren nedan.

	Andel av arbetskraft minst 3 års eftergym utbildning	
	Män	Kvinnor
Örnsköldsvik	11,4	20,2
Umeå	22,5	30,3
Sundsvall	12,6	19,2
Sverige	16,9	21,9

Även hos befolkningen som helhet är det framförallt männen som har betydligt lägre andel eftergymnasial utbildning jämfört med riket som helhet. Kompetensfrågan är därmed central för Örnsköldsvik ur mer än ett perspektiv och insatser för att öka övergången till högre studier är viktig. Utvecklingen av Campus Örnsköldsvik och samarbetet med Umeå universitet utgör en hörnsten för att bredda kompetensbasen i kommunen.

3.5. God livsmiljö

En god livsmiljö är i grunden både svårt att definiera och svårt att använda som argument för att attrahera nya invånare - säg den kommun som inte anser att de har en god livsmiljö. Trots detta är det en faktor som har oerhört stor betydelse när invånare beskriver sin kommun och även om det kanske inte är avgörande för att få invånare att flytta dit så kan det vara en avgörande faktor för att behålla dem.

Vi anser att Örnsköldsvik definitivt kan sägas ha en god sammantagen livsmiljö, och skulle även ur ett attraktionsperspektiv på vissa punkter och mot vissa målgrupper kunna hävda att man har en bättre livsmiljö i jämförelse med storstäder som Stockholm eller grannen Umeå.

Viktiga styrkor att värna och utveckla handlar bl a om:

- *Attraktiv stadsmiljö:* Ett fint centrum med hamn, diversifierad handel, gott utbud av fritidsaktiviteter och utifrån sin storlek ett hyfsat utbud av kultur, nöjen och restaurang,
- *Den lilla stadens fördelar:* Det är nära till allt inom staden och det är nära till natur, berg och hav. Närheten ger tid och minskar stress.

- *Attraktivt boende till rimlig kostnad:* Detta gäller särskilt ur ett inflyttarperspektiv. Brister som påtalas är dock att utbudet på vissa typer av objekt är svagt.
- *Säker och trygg miljö:* Trygghet är en faktor som blir allt viktigare i samhället. Örnsköldsvik har bland de lägsta nivåerna av brottlighet i landet och ligger även i topp upplevd trygghet bland invånare.
- *Stark socialt klimat och sammanhållning:* Örnsköldsvik präglas av starka nätverk och en sammanhållning som vilar på att man bryr sig och tar ansvar för varandra och sin kommun.

Samtidigt finns givetvis också svagheter som kan kopplas till livsmiljön. Något som lyfts fram är bl.a. frågetecken kring hur bra klass skolan håller i kommunen. Ett annat område som är tudelat handlar om det sociala klimatet som å ena sidan präglas mycket av sammanhållning och olika nätverk men som å andra sidan kan upplevas som inskränkt och uteslutande. Bristen på öppenhet och nyfikenhet för det nya och annorlunda upplevs i många fall som "den lilla stadens akilleshäla". Att arbeta med att skapa ett klimat som upplevs som mer öppet och tillåtande hos alla, samt att säkra att kommunen håller en god grundläggande service inom områden som vård, skola och omsorg upplevs därmed som centrala för Örnsköldsvik.

3.6. Solitär kommun med svaga flöden

Ett särdrag för Örnsköldsvik är kopplat till kommunens geografiska läge. Örnsköldsvik utgör en egen arbetsmarknadsregion, s.k. FA-region. Möjligheten att pendla till och från Örnsköldsvik är i dagsläget begränsad p.g.a. långa avstånd till andra arbetsmarknader. En konsekvens av detta är att Örnsköldsvik står och faller med de egna företagens utveckling.

Överhuvudtaget är Örnsköldsvik en kommun med svaga flöden. Andelen människor som flyttar till och från kommunen i förhållande till befolkningen är näst lägst i landet, bara Skellefteå har lägre genomsnittliga flyttrörelser. Andelen dagpendling till och från kommunen är också låg, därmed också pendlingsvanan hos de boende i Örnsköldsvik. Vid flera intervjuer har det också påpekats att flöden mellan jobb är svaga, dvs byte av jobb. På en begränsad solitär arbetsmarknad blir det naturligt att hålla fast vid det arbete man har. Av de jobb som blir lediga är det också relativt få som går ut på annons. De täta nätverken (se avsnitt 3.7.) gör att en relativt högre andel jobb tillsätts via kontakter, vilket ytterligare hämmar flödet mellan jobb i kommunen.

Totalt sett innebär det att Örnsköldsvik och dess företag inte naturligt får en genomströmning av nya människor och idéer. Exempelvis kan den avvaktande synen på inpendlande chefer och specialister som beskrivs av några intervjuade vara ett uttryck för detta fenomen. Örnsköldsvik är i den meningen långt ifrån en "kosmopolitisk" kommun och nya idéer måste medvetet tillföras för att motverka effekten av dessa svaga flöden.

Något som redan nu motverkar denna bild är de starka exportföretagen i kommunen, med många anställda som reser över stora delar av världen. Det vore dock önskvärt och nyttigt med kraftigare flöden till och från Örnsköldsvik, både i form av pendling och flytt till och från kommunen. Dessutom är det viktigt att arbeta aktivt med inflöde av nya idéer, via exempelvis seminarier, mässor och konferenser.

3.7. Mentaliteten

Mentalitet och kultur på en ort kan ha en stark bäring på utvecklingskraft. Det var också en fråga som ofta kom upp under våra intervjuer. Utifrån dessa kan vi konstatera att det i Örnsköldsvik finns ett mycket starkt engagemang för den egna orten och dess utveckling. De lokala företagen upplever som nämnts ovan ett starkt stöd för sin verksamhet. I allt väsentligt är detta starka lokala engagemang en viktig styrka!

Det finns dock de som höjer ett varningens finger och menar att det ibland kan bli för stort fokus på Örnsköldsvik och att omvärldsperspektivet glöms bort: Glöm ej g i glokalt! Några intervjuade vittnar också om att det kan vara svårt att integrera Örnsköldsviksenheter i en större koncern som en konsekvens av den starka lokala fokuseringen. Delvis är detta säkert kopplat till de svaga flöden som diskuteras i avsnittet ovan. I linje med detta menar flera intervjuade inpendlande chefer att man inte riktigt räknas om man inte bor på orten. I en alltmer internationell värld kan naturligtvis alltför stort fokus på det egna också bli en nackdel.

Som vi beskriver ovan menar många fortfarande att Nolaskogsandan lever kvar på orten. Den kan kortfattat beskrivas som en norrländsk variant på Gnosjöandan med en positiv syn på både företagande och arbete, men den är också nära kopplad till en god tilltro till de egna möjligheterna: Kan de, så kan vi!

Något som alla intervjuer vittnar om är att det på orten finns starka sociala nätverk. Föreningslivet i form av idrottsföreningar, kyrkor och olika intresseföreningar blomstrar. Orten präglas av en alla-känner-alla-kultur eller som någon uttryckte det i intervjuerna: en hej-hej-kultur. En positiv aspekt av detta är att det finns en närhet mellan företagsledare, kommunledning och chefer inom offentlig förvaltning som möjliggör informationsutbyte och snabba beslutsvägar. Myntets baksida handlar om risker för gömda agendor och att nyinflyttade till orten kan få svårt att ta sig in i nätverken. Intervjuerna med inflyttade vittnar delvis om detta. Umgängeskulturen är uppbyggd kring mer formella mötesplatser som idrottsevenemang, föreningsmöten etc, vilket kan vara svårt för en nyinflyttad att se. Att bli introducerad i dessa nätverk är en väsentlig start som inflyttad.

I övrigt ger intervjuerna en tudelad bild vad gäller mentalitet, några pekar på ett starkt entreprenörskap medan andra lyfter fram att bruksmentaliteten fortfarande är en hämsko för orten. Parallellt med detta pekar vissa på att Öviksbon är en öppen, nyfiken människa medan andra menar att mentaliteten är inskränkt. Tudelningen i svaren kan bero på de svaga flöden som vi refererade till och den starkt internationella industrin. Starkt förenklat skulle man kunna säga att de som jobbar i eller nära exportindustrin får många nya impulser i en entreprenöriell kultur, samtidigt som det finns en grupp av de boende i Örnsköldsvik som lever kvar i ett brukssamhälle och mer sällan blickar ut över kommungränsen. I ett framtida utvecklingsarbete är det väsentligt att nå den senare gruppen med nya impulser och idéer för att ytterligare kunna öka dynamiken.

3.8. Transport och kommunikation

För en ort som Örnsköldsvik, med en stor exportindustri som har kvar en hel del huvudkontorsfunktioner är tillgänglighet till både nationella och internationella marknader A och O. Ur detta perspektiv är inte bil eller tåg fungerande lösningar. Flygkommunikationer till och från Stockholm, men också vidare ut i världen är en förutsättning för den verksamhet som flera av företagen bedriver på orten. På kort och medellång sikt har tillfredställande flygförbindelser och turtäthet säkerställts med Höga-Kusten flyg.

På litet längre sikt kan man dock konstatera att Örnsköldsvik behov av långväga, hållbara kommunikationer knappast är tryggt. Ett högst troligt framtidsscenario är att flygpriserna överlag kommer att stiga högst väsentlig som en följd av krav på minskade CO2-utsläpp. Om så sker finns det risk att passagerarunderlaget sviktar. På lång sikt finns det därför fortfarande anledning att försöka få till stånd en gemensam flygplats med Umeå i nära anslutning till Botniabanan.

Botniabanan kommer att väsentligt förbättra Örnsköldsviks kommunikativa läge, framförallt ur ett regionalt perspektiv, men kommer även att fungera som ett möjligt alternativ till flyget när det gäller transporter med Stockholm som slutdestination. Det framgår också tydligt av våra intervjuer med inflyttare att Botniabanan redan idag är en del av inflyttarnas mentala karta. De flesta menade att vetskapen om Botniabanans framtida existens bidrog till beslutet om en flytt till Örnsköldsvik. Botniabanan kommer också att placera Örnsköldsvik mitt i en ny geografi. Regional dagpendling till och från jobb möjliggörs inte bara till Umeå utan även till Kramfors och Härnösand. Tågförbindelsen skapar en möjlighet till att öka storleken på Örnsköldsviks arbetsmarknadsregion från 55 000 boende till närmare 200 000 boende. För att lyckas realisera denna potential måste givetvis ovanan vid och motviljan mot pendling i regionen brytas m.m.

När det gäller de lokala kommunikationerna är bilberoendet påtagligt, dels för att Örnsköldsvik är en vidsträckt kommun, dels för att bussförbindelserna inte håller måttet avseende turtäthet. Här finns givetvis en hönan och ägget problematik, med stor andel bilpendling finns inte passagerarunderlag för bättre turtäthet, vilket gör att bilen fortsatt dominerar etc. I det fortsatta arbetet finns anledning att se över om denna spiral kan brytas.

4. Fem stora utmaningar för Örnsköldsvik

Utvecklingsarbete handlar om att hantera förändring. Förändringstakten i dagens globaliserade värld är kanske snabbare än någonsin tidigare. Under hösten 2008 när denna SWOT-analys genomförts har nyheter kring finanskris och lågkonjunktur avlöst varandra. I följande kapitel lyfter vi fram fem stora utmaningar för Örnsköldsvik som är viktiga att hantera och förhålla sig till för att tillväxtarbetet skall kunna fortsätta på den inslagna, framgångsrika vägen. Delar av det som förslås har redan identifierats och genomförs inom världsklass 2015, medan andra delar är nytt. Detta har vi medvetet låtit bli att ta hänsyn till utan det som här diskuteras och de utmaningar som presenteras är de som vi på Sweco EuroFutures anser vara viktigast. Utmaningarna tar således sin grund i både de styrkor och svagheter som presenteras översiktligt i det förra kapitlet och de omvärldsfaktorer som beskrivs i bilaga 1. Utmaningarna skall ses som de fem huvudfrågor som vi utifrån den genomförda omvärldsanalysen är övertygade om att Örnsköldsvik måste tackla fram till 2015. De fem stora utmaningarna är följande:

- Utvecklingsarbetet
- Attraktionskraft i en global värld
- Realisera regionen
- Klimat, råvaror och energi
- Förnyelse och innovation

4.1. Utvecklingsarbetet

I avsnitt 3.1. lyfter vi fram det utvecklingsarbete som genomförts i Örnsköldsvik som en unik styrka. Under den gångna 10-årsperioden har mobiliseringen, samsynen, samarbetet mellan offentliga och privata aktörer och inte minst förmågan att tillsammans få saker gjorda varit unik för svenska kommuner.

Under de kommande 6-7 åren fram till 2015 kommer turbulensen och förändringstakten med all sannolikhet att vara fortsatt hög, troligen högre än idag. Ett fortsatt effektivt utvecklingsarbete är därför viktigare än någonsin för att Örnsköldsvik skall kunna vara framgångsrikt. Detta gäller inte minst utifrån de drivkrafter som gäller för regional utveckling där stor blir större som presenteras i kapitel 2. Utvecklingsarbete kan aldrig betraktas som färdigt och risken finns nu, efter alla framgångar under de senaste fem åren, att takten i arbetet mattas. Vi är dock övertygade om att det utvecklingsarbete som bedrivits inom Vision 2008 och sedermera inom Världsklass 2015 är Örnsköldsviks enskilt viktigaste framgångsfaktor och styrka. Därmed är det också den viktigaste utmaningen i det framtida arbetet, att fortsätta på den inslagna vägen, att bibehålla det goda samarbetsklimatet och att tillsammans fortsätta genomföra saker som främjar växtkraften i kommunen. Med andra ord måste Örnsköldsvik fortsätta springa fortare än sina konkurrenter.

Trots framgångarna finns det enligt våra intervjuer vissa orosmoln på utvecklingsarbetets himmel som tornat upp sig under de sista åren. Från forskning kring regional utveckling vet vi att denna typ av utvecklingsarbete alltid är lättare att genomföra i besvärliga tider. Att mobilisera människor efter en större nedläggning eller en annan negativ händelse på en ort har visat sig vara enklare än att hitta samma engagemang i tider av medgång.

De orosmoln som kan skönjas är enligt intervjuerna är flera. Utvecklingsarbetet upplevs ha tappat viss fart under den senare perioden och upplevs inte längre lika inbjudande som under den initiala fasen av vision 2008. Kretsen människor som deltar i de olika grupperna är mestadels desamma som förra vändan och arbetet har inte på samma sätt som tidigare förmått engagera nya eldsjälar och nya människor. Två grupperingar som det råder brist på är exempelvis invandrare och ungdomar. Några av Örnsköldsviks mest aktiva och färgstarka entreprenörer deltar inte heller lika aktivt i arbetet, vilket var fallet tidigare. Några av de intervjuade flaggar också för en svag men oroande tendens till viss politisering av utvecklingsfrågorna. Slutligen pekar många på att lokaltidningens sätt att spegla det som sker i Örnsköldsvik under de sista åren blivit alltmer negativ. Den negativa vinkeln upplevs ha fått förhand framför den positiva.

Vi vill dock framhålla att dessa orosmoln fortfarande är små och att utvecklingsarbetet fortfarande står starkt i kommunen, men signalerna bör tas på allvar. Någon form av omstart på mobiliseringsarbetet är angeläget, framförallt för att nå nya engagerade privatpersoner i kommunen. Detta kan naturligtvis hanteras på olika sätt, men nedan följer några förslag som kan ingå i en sådan omstart och se till att kommunens utvecklingsarbete håller sig kvar i den absoluta Sverigetoppen eller varför inte Världstoppen.

Förslag:

- Mer idédiskussioner och diskussioner kring visioner i Världsklass styrelse
- Ungdomar in i arbetet via Sociala Webben (se avsnitt 4.5.2.)
- Utflyttade Örnsköldsviksbor in via Sociala Webben (se avsnitt 4.5.2.)
- Använd Sociala Webbens:s verktyg på vissa områden istället för traditionella arbetsgrupper
- Uppmuntra entreprenörer som idag står utanför arbetet att komma med in igen
- Hitta tillbaka till att man deltar som engagerad privatperson (under de sista åren har grupper i viss mån satts samman mer utifrån yrkesfunktion än tidigare)
- Gör ett uppföljningspaket till inflyttare, tre år efter inflyttning med inbjudan att delta i utvecklingsarbetet.

4.2 Attraktionskraft i en global värld

Detta kapitel fokuserar på kompetens- och arbetskraftsfrågan för Örnsköldsvik i ett framtida perspektiv. Konkurrensen om den framtida kompetensen och hur man ska klara arbetskraftsförsörjningen på längre sikt utgör något av en ödesfråga inte bara för Örnsköldsvik utan för samtliga kommuner i landet. Blickar man längre fram i tiden kommer framförallt förändringar i demografien med större andel äldre samtidigt som andelen i arbetsför ålder minskar att skapa problem. Detta kombinerat med tydliga flyttströmmar som under lång tid gått i riktning mot storstäder och vissa regioncentra underbygger ytterligare denna problematik för de delar av vårt land som ligger utanför storstadsregionerna.

På några års sikt handlar dock striden om kompetensen i grunden mer om *attraktion* och *konkurrenskraft*. Att det finns förutsättningar för verksamheter och näringsliv att utvecklas på orten, samt att platsen är attraktiv nog för att behålla och locka till sig nya människor,

verksamheter och företag. I och med det sträcker sig också frågan vidare än att bara handla om att vara attraktiv för arbetskraft och nyckelkompetens. *Det handlar då mera om att Örnsköldsvik som helhet utgör en attraktiv plats för såväl arbete och karriär, som för boende och fritid, för alla åldrar.*

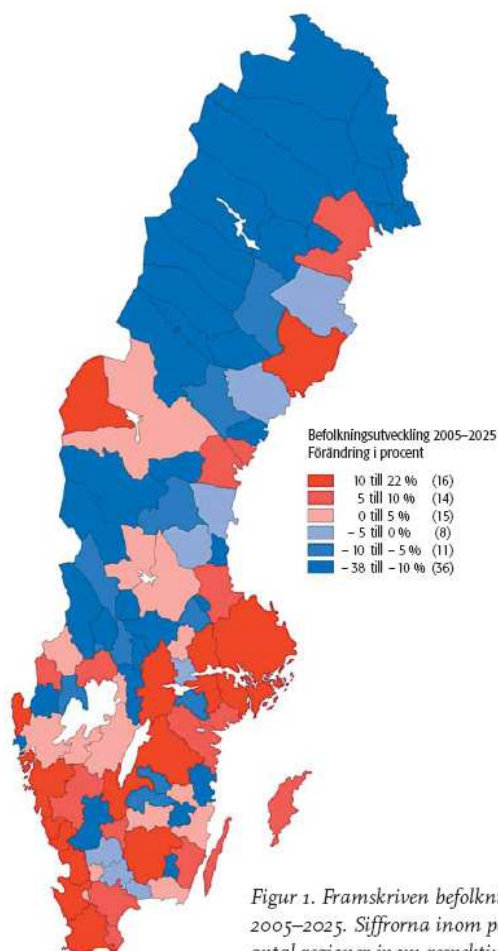
För att sätta in kompetensfrågan i ett större perspektiv inleds avsnittet med en prognos av hur befolkningen bedöms utvecklas i landet till år 2025. Detta följs av några generella omvärldsfaktorer som förklarar vad som driver på denna utveckling. Därefter fokuseras på några faktorer och osäkerheter som mer direkt utmanar Örnsköldsvik de närmaste åren. Avsnittet avslutas med förslag till insatser för att hantera dessa omvärldstrender. Förslagen är centrala för att Örnsköldsvik ska utvecklas som plats och kunna attrahera såväl befolkningen i stort som nyckelkompetenser.

4.2.1 Konkurrenten om kompetensen - en ödesfråga på lång sikt

En långtidsprognos fram till 2025 visar att en dryg tredjedel av landets arbetsmarknadsregioner bedöms minska sin befolkning med mellan tio och 40 procent. Som synes drabbas framförallt kommuner som ligger långt från storstadsregionernas och universitetsstädernas tillgängliga arbetsmarknad. Det framgår också att om inget inträffar som förändrar förutsättningarna radikalt så kommer delar av Norrlands inland och orter utanför större arbetsmarknaders pendlingsavstånd att kunna få det mycket svårt framöver.

De regioner som förutspås klara sig bäst i Norrland är således de större regioncentra med Umeåregionen i spetsen, samt Luleå- och Sundsvallsregionen.

Dessa regioners attraktionskraft och förmåga att fortsatt dra till sig befolkning, näringsliv och kompetens – tillsammans med insatser som vidgar de funktionella arbetsmarknaderna och sambanden med omgivande kommuner – kan därför ses få en avgörande betydelse för utvecklingen längs norrlandskusten.

För Örnsköldsvik kommer därför förverkligandet av Botniabanan kunna utgöra en mycket strategisk komponent för att dra fördel av sin geografiska närhet till dessa två större regioners kompetens och arbetsmarknad. Det ska naturligtvis noteras att denna typ av prognoser endast bygger på framskrivning av redan kända faktorer, där satsningar som Botniabanan endast är en av många delar som kan komma att förändra bilden fram till 2025.

4.2.2 Styrande omvärldsfaktorer

Ytterst är Örnsköldsvik beroende av näringslivets konkurrensförmåga och även Sveriges förutsättningar i stort i den allt mer globala ekonomin. Att näringslivet kan vara konkurrenskraftigt utgör en avgörande förutsättning för att jobben behålls och utvecklas i landet – och för att klara detta är givetvis tillgången till arbetskraft och kompetens avgörande! Några av de långsiktiga trenderna som styr och påverkar förutsättningarna för Örnsköldsvik diskuteras i det följande.

Kompetens dras till större städer och kreativa miljöer

Utmaningen ur ett platsperspektiv är att arbetskraft och kompetens har blivit ytterst rörlig och dessutom föredrar miljöer som bedöms attraktiva. Huvudtrenden under lång tid har varit att en attraktiv miljö är de större städerna och kreativa miljöer som kan erbjuda mångfald av både karriär- och livsmöjligheter. Detta är huvudtrenden och det finns inget som tyder på att det skulle ändras även om det naturligtvis finns undantag från regeln. Ur ett platsperspektiv kan det exempelvis finnas goda förutsättningar för orter som lyckas länka sig till dessa miljöer att utforma komplementära funktioner och roller exempelvis i form av produktionsmiljöer eller som boendemiljöer.

Ekonomi blir alltmer tjänste- och kunskapsinriktad

Ekonomi och arbetsmarknad blir allt mer tjänste- och kunskapsbaserad och detta brukar ofta beskrivas i termer av den nya ekonomin. Tre faktorer som manifesterar denna övergång är för det första en generellt *ökad handel och utbyte i världen*. Länder och regioner blir allt mer globalt sammanvävda med varandra genom politik, ekonomi, miljö och inte minst människors ökade rörlighet. Den andra faktorn är *tjänstesamhällets* intåg som visas av tjänsters och service kraftigt ökande andel av BNP, och den tredje av det *ökade kunskapsinnehållet* i den globala ekonomin. Så även om vi i högsta grad fortsatt lever i en industriell värld så innebär det samtidigt att tjänste- och kunskapsinnehållet ökar konstant, vilket i sin tur driver på kraven på ökad kompetens.

Den globala tillväxten ökar och med den även konkurrensen

Den globala ekonomiska tillväxten har ökat markant under det senaste decenniet. Framförallt beror det på en kraftigt ökad tillväxt i de stora folkrika länderna i Asien, särskilt i Kina och Indien, men också på en kraftigt ökad tillväxt i Östeuropa och i vissa länder i Latinamerika. Detta skapar nya marknader men också en ökad konkurrens i takt med att dessa länder börjar konkurrera med kunskap på våra villkor.

Konkurrensen om arbetskraften och toppkompetensen hårdnar

För Sverige och de flesta andra EU-länder kommer både globaliseringen och den demografiska utvecklingen att öka utmaningarna när det gäller den framtida kompetensförsörjningen. Konkurrensen om världens humankapital har ökat dramatiskt och människors kunskaper, kompetenser och kreativitet har blivit grunden för samhällets utveckling och ekonomiska tillväxt. Det är numera individers lärande och nyttiggörande av kunskap och kompetens som skapar tillväxt och nya värden.

I takt med att de demografiska problemen accentueras i västvärlden och den globala konkurrensen om kompetensen ökar så kommer de avgörande faktorerna för att peka ut regionala vinnare framöver i mycket att handla om vilken nivå och incitament som man lyckas skapa för utbildning, forskning, utveckling och innovation. Ytterligare en faktor som kommer att vara avgörande för konkurrensen är hur väl regioner och länder lyckas att skapa incitament för inflyttning, kompetensinvandring och integration. Detta kommer att gälla både avseende invandring och integration i allmänhet i samhället och för invandring och integration av kvalificerade studenter, forskare och specialistkompetenser i synnerhet.

Potential för livsstilsmigration till Sverige från gamla Europa

På marginalen ser vi också en annan form av migration – sk livsstilsflyttning – ta form i Sverige. Den bygger på utvandring främst från länder i gamla Europa som Holland och Tyskland. Det intressanta med denna målgrupp är att de till skillnad från huvudtrenden inte främst dras till de större städerna. De flyttar ofta initialt oberoende av jobb och söker andra värden som ytor, frisk luft, mindre stress och mer tid för familjen. Som främsta skäl för emigration från Holland och Tyskland anges hämmande faktorer som klimatet, intolerans, levnadskostnader och regelstyrning. Effekterna av denna trend i Sverige är ännu liten men börjar uppmärksammas och har på enskilda orter haft en påtaglig betydelse. För att visa på potentialen kan noteras att omkring 65 000 holländare nettoflyttar varje år och det finns undersökningar som pekar på att 120 000 vill flytta just till Sverige.

Att även börja bearbeta dessa målgrupper utifrån ett kompetensperspektiv med jobb och karriärmöjligheter i Sverige kommer därför med all sannolikhet att bli allt mer förekommande. Kommuner som Örnsköldsvik med styrkor i form av livsmiljö med närhet till natur och hav och som samtidigt har ett internationellt orienterat näringsliv torde således kunna ha goda möjligheter att vara med i denna konkurrens.

4.2.3 Utmaningar för Örnsköldsvik de närmaste åren

Med ovan i beaktande finns i ett perspektiv fram till 2015 också andra faktorer och mer direkta utmaningar att hantera för Örnsköldsvik. Den just nu överskuggande frågan handlar givetvis om den snabbt vikande ekonomiska konjunkturen. Frågan är hur lång recessionen och den ekonomiska lågkonjunkturen blir och hur hårt den kan komma att slå mot arbetsmarknad och näringsliv i Örnsköldsvik. Lågkonjunkturen påverkar givetvis direkt efterfrågan på kompetens, men understyrker egentligen bara behovet av att långsiktigt arbeta för att stärka kommunens totala attraktionskraft och att vidga den funktionella arbetsmarknaden geografiskt, för att på nytt stå rustade när det vänder.

Stor osäkerhet om hur lågkonjunkturen slår mot arbetsmarknaden i Örnsköldsvik

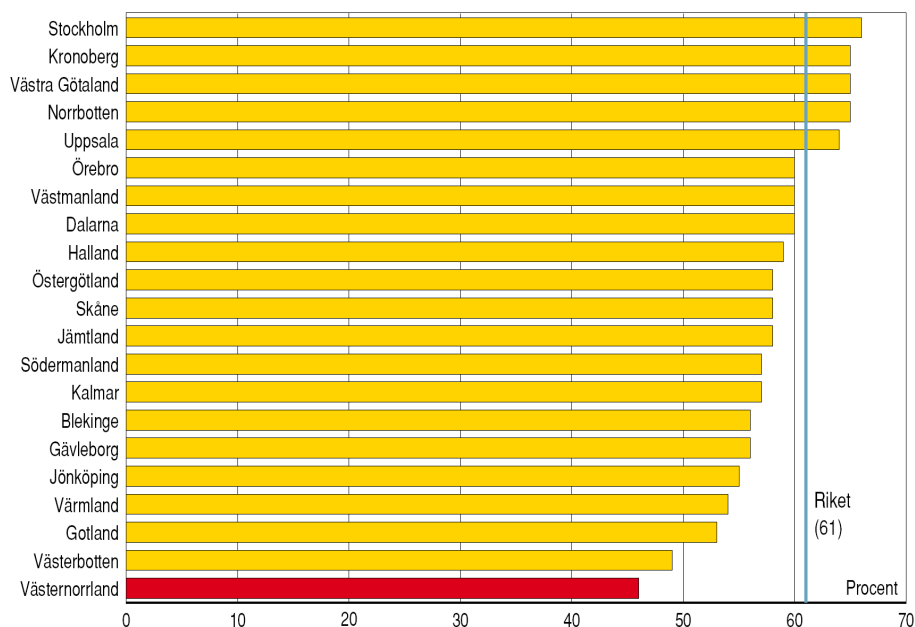
Sverige är på väg in i den djupaste lågkonjunkturen sedan början av 1990-talet. Även om inte alla varsel och neddragningar slår in skapar osäkerheten snabbt en negativt självförstärkande spiral där investeringar och konsumtion minskar som i sin tur förverkligar situationen med neddragningar och arbetslöshet som följd. De flesta verkar överens om att 2009 och 2010 blir tuffa år, men det är svårt att veta när det vänder uppåt på riktigt igen och hur mycket näringslivet påverkats under vägen. Klart är att nedgången kommer att slå över alla sektorer. Först drabbas bygg-, tillverkningsindustrin och handeln medan tjänstenärings ser ut att klara sig bättre inledningsvis. Klart är också att även om bristen på arbetskraft minskar generellt så kvarstår matchningsproblemen på arbetsmarknaden i många fall. De jobb som försvinner i första hand under nedgången är enklare arbeten, vilket innebär att behovet av mer kvalificerad kompetens finns kvar. Detta gör också att man efter krisen troligen står med dubbla matchningsproblem där man dels riskerar att få en stor grupp som har svårt att ta sig in på nytt på arbetsmarknaden, samtidigt som bristen på kvalificerad och "rätt" kompetens kvarstår.

Finns det då något som talar för att lågkonjunkturen kommer att slå hårdare mot Örnsköldsvik än andra orter? Örnsköldsvik har en ständigt inbyggd sårbarhet genom sitt beroende av större internationella företag, som det är mycket svårt att påverka lokalt. Samtidigt finns det idag en rätt hygglig branschbredd både bland de större internationella företagen som hos de mindre som gör att man ur ett kommunperspektiv får en rätt hygglig riskspridning. Byggindustrin påverkas givetvis som på andra håll och det finns även en viss överetablering inom detaljhandeln som kan få effekter framöver. Vi kan också se att länet som helhet och än mer Örnsköldsvik har klarat sig relativt väl från kraftiga varsel hittills. Vår

bedömning är därför att det inte finns något som pekar mot att Örnsköldsvik skulle komma att drabbas hårdare av lågkonjunkturen än andra.

Noterbart – och möjligen som en liten brasklapp - ska samtidigt sägas att småföretagen (upp till 50 anställda) i länet hade den klart mörkaste bilden av utvecklingen det närmaste halvåret, vilket framgick av Företagarnas novemberbarometer 2008.

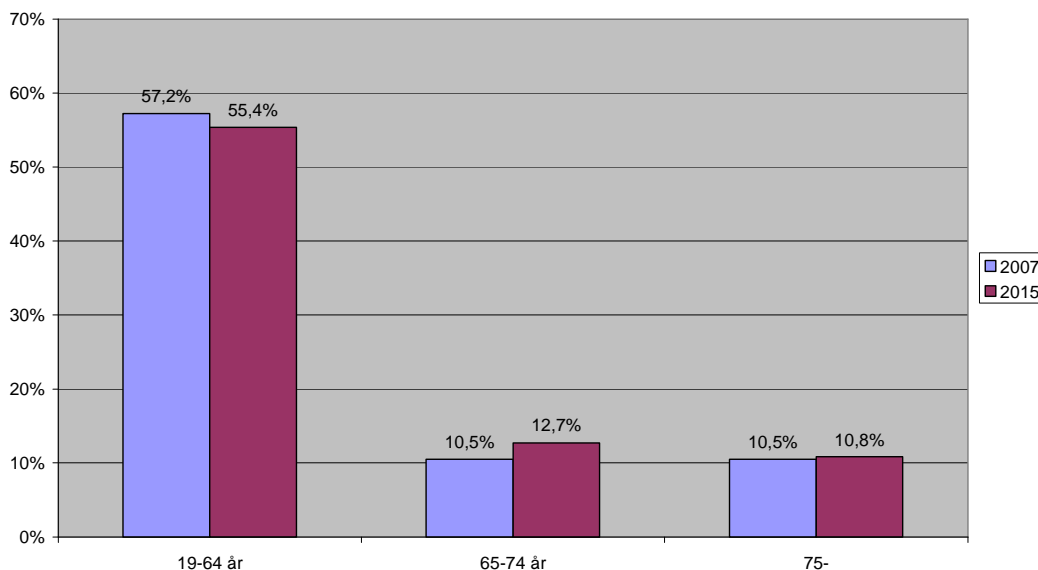
Andelen företag som anser att det finns goda utsikter att expandera

Örnsköldsvik ökar i befolkning men får färre i arbetsför ålder

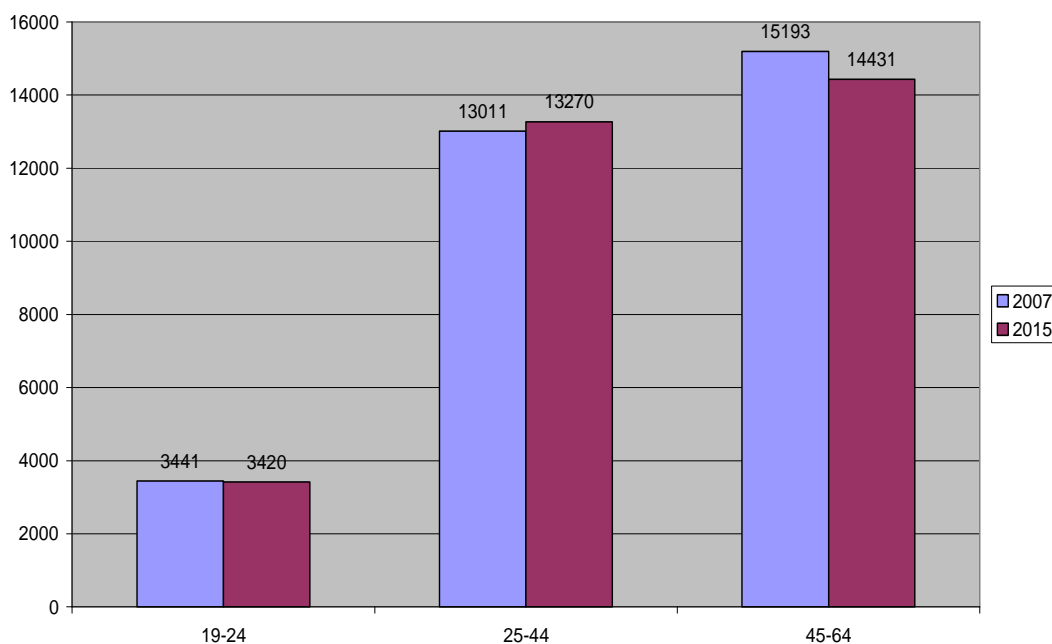
Av avgörande betydelse för arbetsmarknaden och näringslivet är givetvis hur man bedömer att befolkningsmängden kommer att utvecklas de närmaste åren. I den prognos som togs fram 2007 med sikte på 2015 beräknas befolkningen öka med ca 1000 invånare. Eftersom vi tidigare har pekat på effekterna av kommande demografiska förändringar, är det intressant att även här notera att det slår igenom redan till 2015, då en ökad befolkning på 1000 invånare samtidigt innebär att den arbetsföra befolkningen minskar med ca 500 personer.

Andel av befolkning efter åldersklasser 2007 och 2015

Samtidigt kommer faktiskt arbetskraften som helhet vara något yngre år 2015 än idag med en större andel i åldersspannet 25-44 år och en något mindre andel i ålder 45-64 år.

Antal i arbetsför ålder 2007 och prognos 2015

Det är svårt att dra för långtgående slutsatser av prognosen även om den indikerar en kommande problematik med en större andel åldrande befolkning och att utbudet av arbetskraft kan komma att minska framöver även om befolkningen i sig ökar. Detta gör att frågan om rätt matchning mellan utbud av utbildad befolkning och behovet av kompetens på arbetsmarknaden blir än mer central också på lokal nivå. Detta gör också frågan om regionförstoring till en nyckelfaktor för att skapa möjligheter till en större funktionell arbetsmarknad.

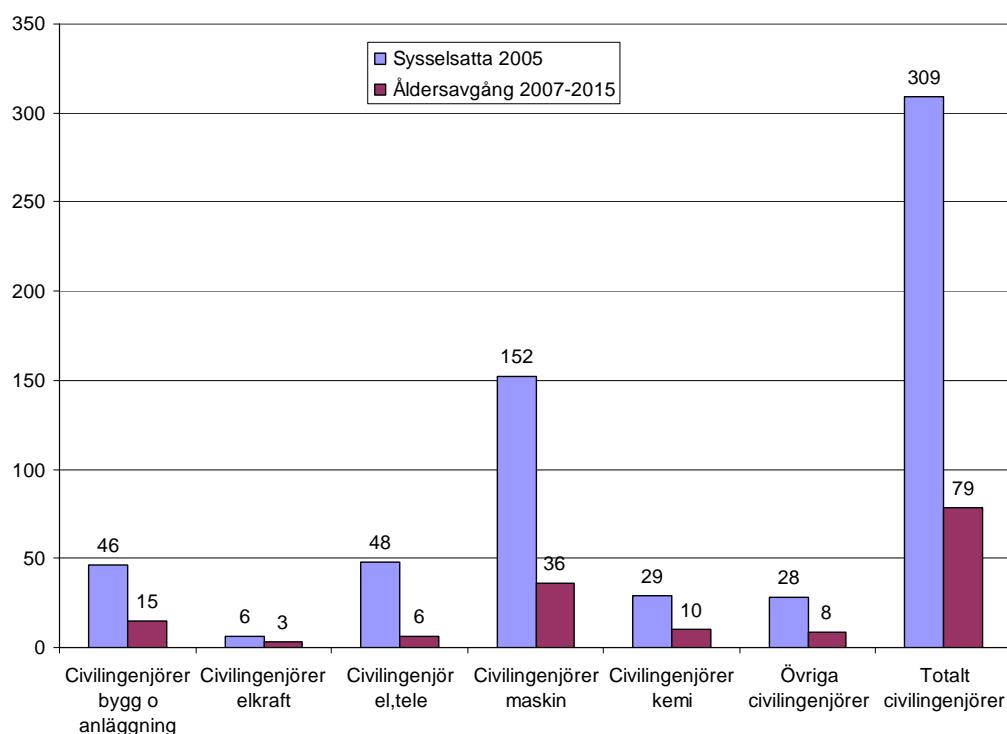
Fortsatt generell brist på ingenjörer under lång tid framöver

I Örnsköldsvik påtalas framförallt ingenjörskompetens som en kritisk faktor för kommunens tillväxt och utveckling. Örnsköldsvik har ett näringsliv där stora delar består av industri och tillverkning som är både utvecklings- processorienterad med produkter och tjänster på en global marknad. Detta gör kompetensförsörjningen till en avgörande faktor för konkurrenskraften. Behovet av ingenjörer, specialister och chefer är stort och rekryteringar utgör ofta en kritisk faktor även om det hittills har gått bra att få tag på kompetent arbetskraft. Det minskande intresset för utbildningar inom natur och teknik i landet som helhet har under lång tid medfört att det funnits en stor brist bl.a. på ingenjörer. Antagningssiffrorna vid universiteten fortsätter att sjunka och i en prognos fram till 2020 talas det om en nationell brist på upp emot 50 000 ingenjörer i landet.

I SACO:s prognos över bristyrken i landet fram till år 2013 som baseras på dagens nyintag, pekar man framförallt på att det kommer bli brist på högskoleingenjörer, samt inom sjukvården genom brist på bl.a. läkare och sjuksköterskor. Däremot pekar den prognosen på balans i landet avseende civilingenjörer. Den sammantagna bilden talar dock även här för att det blir brist på ingenjörer som helhet i landet. Noterbart är att det inte görs några bedömningar av regionala matchningar av utbud och efterfrågan. Även om konjunkturedgången kommer att dämpa efterfrågan något är bedömningen att behovet av högre utbildade ingenjörer och specialister fortsatt kommer att vara mycket stort och konkurrensen om dessa blir hård under överskådlig tid, inte minst utanför storstadsregionerna.

I Örnsköldsvik kommer ungefär 25 procent av civilingenjörerna att sluta till år 2015 genom åldersavgångar. Detta ligger i linje med genomsnittet för avgångar i kommunen och är således inte speciellt högt jämfört med stora yrkessektorer som lärare, chefer och specialistfunktioner inom offentlig och privat sektor där omkring hälften i arbetskraften kommer att sluta fram till 2015. Figuren nedan ger en bild av hur kompetensstrukturen hos civilingenjörer såg ut i Örnsköldsvik 2005 och hur stora avgångarna bedöms inom olika sektorer.

Civilingenjörer i Ö-vik 2005 och åldersavgångar till 2015

Det ska tydligt påtalas att denna typ av statistik egentligen säger ganska lite om helhetsbilden eftersom att den bara tar hänsyn till åldersavgångar. På alla arbetsplatser sker både en ständig förnyelse genom rekrytering liksom avgångar av andra skäl. Klart är dock att det minskade utbudet tillsammans med företagets riktning mot ökad efterfrågan på civilingenjörer och specialister framöver, kommer att innebära en tuff konkurrenssituation för Örnsköldsvik framöver.

Vi kan således sammantaget se att konkurrensen om kompetensen kommer att skärpas ytterligare framöver, även om lågkonjunkturen kortsiktigt kan minska problematiken. Samtidigt kvarstår alltid behovet av spets- och nyckelkompetenser. Eftersom utbudet av arbetskraft till stora delar är nationellt, även om rörligheten också alltmer blir global, så handlar det ytterst om att Örnsköldsvik är attraktivt att bo, leva, arbeta och utvecklas i och att man kan konkurrera med andra om arbetskraft och kompetenser i världsklass.

Som noterades av befolkningsprognosen innebär inte fler invånare nödvändigtvis att arbetskraften ökar. Därför kommer det att bli än mer viktigt framöver att ta hand om, kompetensutveckla och matcha den arbetskraft som idag står utanför så att de blir en del av arbetsmarknaden. Behovet av insatser inom detta område kommer att accentueras kraftfullt i tider av lågkonjunktur.

4.2.4 Insatser att stärka Örnsköldsviks attraktionskraft för att säkra framtida kompetensförsörjning

I det följande presenteras ett antal områden som vi bedömer vara viktiga för Örnsköldsvik att fokusera på i det fortsatta arbetet för att stärka sin attraktionskraft som ett led i att säkra den framtida kompetensförsörjningen. Som kan noteras är det ett relativt brett perspektiv i förslagen med de speglar de reella faktorer som vi anser är avgörande för att både behålla och attrahera ny kompetens och inflyttning till Örnsköldsvik.

- Utveckla Örnsköldsvik som kreativ plats för förnyelse och innovationer
Kreativa miljöer är attraktiva miljöer för den framtida kompetensen. Även om det gått inflation kring Richard Floridas teori om den kreativa klassen som dras till kreativa miljöer, så är kärnan i budskapet att orter som präglas av de tre T:na: Talang, Teknik och Tolerans framtidens vinnare. Örnsköldsvik har samarbetsklimatet och grundstrukturen i ett starkt näringsliv men behöver fler arenor och kreativa miljöer för att öka möjligheter till förnyelse och innovativitet (se avsnitt 4.5). Behov finns också av att arbeta medvetet med att öka öppenhet och tolerans i samhället för det som upplevs som nytt, annorlunda eller oliktankande. Örnsköldsvik behöver generellt sett ett ökat inflöde av idéer, människor och kulturer in till kommunen och in i de kreativa utvecklingsprocesserna för att fortsätta utvecklas som en kreativ plats och utvecklingsmiljö.
- Realisera och marknadsför den större funktionella arbetsmarknadsregionen
Med sin relativt begränsade och tydligt tudelade arbetsmarknad, är det väsentligt för Örnsköldsviks möjligheter att kunna attrahera kompetens och erbjuda jobb i framtiden att man blir en tydligt integrerad del i en större funktionell arbetsmarknadsregion. Det handlar i första hand om sambanden med tillväxtmotorn Umeå men också söderut mot Härnösand och bör även kunna inkludera Sundsvall på sikt. I detta sammanhang måste också ett arbete inledas med att förändra synen på Örnsköldsvik genom att i första hand skapa en ny regional medvetenhet och samhörighet hos den egna befolkningen och som även speglas genom kommunens interna och externa marknadsföring. Att Örnsköldsvik har tillgång till en större regional arbetsmarknad måste framgå som en självklarhet för dem som tittar på möjligheter till jobb eller boende i regionen. Tillgången till en större arbetsmarknad kan undanröja ett av de största problemen för mindre orter i konkurrensen inflyttning, nämligen medflyttarproblematiken.
- Höja utbildnings- och kompetensnivån
Utbildning och kompetens är nyckeln för att kunna få jobb och för att näringsliv och arbetsmarknad ska fungera och vara konkurrenskraftig. Örnsköldsvik har även om näringslivet är ingenjörstungt, en sammantaget låg andel högutbildade i arbetskraften. Kommunen behöver fortsätta sitt långsiktiga arbete med att öka kompetensstrukturen som helhet i samhället, på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet. Nyckelinsatser handlar bl.a. om att främja intresse för teknik och natur och olika yrken på lägre nivåer, att utveckla utbildningar och kompetensutveckling som matchar kompetensstrukturen på arbetsmarknaden, att utveckla och nischa Campus Örnsköldsvik med unika utbildningar och utveckla samarbete/integrering med Umeå etc.
- Säkra hög kvalitet och tillgång till boende, vård, skola och omsorg
En av Örnsköldsviks styrkor ligger i den boende- och livsmiljö som erbjuds genom stadens attraktiva småstadskaraktär och levande stadskärna, med närhet till både vatten och natur. Bland mer grundläggande hygienfaktorer hör även att det ska finnas

en god tillgång till ett varierat boende, liksom att den grundläggande servicen i form av vård, skola och omsorg ska hålla god kvalitet. Frågetecken som noterats på flera håll i intervjuerna gäller framförallt tillgången till attraktivt boende och kvaliteten i skolan². För en kommun med ambition att hålla världsklass måste det betraktas som en förutsättning att den grundläggande kommunservicen håller god kvalitet.

- Arbeta för att minimera utanförskap och arbetslöshet
Arbetsmarknaden är i mycket nyckeln för att känna att man tar en aktiv del i samhället. Örnsköldsvik har framförallt haft problem med en stigande ungdomsarbetslöshet och med lågkonjunkturen kommer de och andra utsatta grupperns möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden att försvåras ytterligare. En avgörande insats under lågkonjunkturen när arbetslösheten dessutom stiger kommer därför i mycket handla om att genom matchnings-, kompetens- och utbildningsinsatser etc göra de som står utanför arbetsmarknaden redo och anställningsbara när konjunkturen vänder.
- Arbeta proaktivt med att skapa ökad kompetensinflyttning
Även om det konstateras att de stora flyttströmmarna framförallt går i riktning mot storstadsregionerna så anser vi att det finns en stor potential för Örnsköldsvik att attrahera såväl inflyttare och återflyttare inom landet som den ökande gruppen s.k. livsstilsemigranter från Holland, Polen och Tyskland m.fl. Det kan vara dags att visa upp det "nya Örnsköldsvik" med sin kompetens och nya närhet till en större arbetsmarknad, såväl för utflyttade Örnsköldsviksbor och familjer i Stockholm som för Holländare på emigrantmässan i Utrecht etc.
- Stora behov av generationsskiften inom flera småföretag
Även om de stora företagen dominerar mycket i bilden av Örnsköldsvik, så står de mindre företagen sammantaget för en större del av sysselsättningen. Deras utveckling är i vissa delar naturligt sammanlänkade med hur det går för storföretagen. En fortsatt kritisk fråga för många av de små företagen är att de drivs och ägs av personer som kommer gå i pension under åren fram till 2015. Problemet med att hitta nya entreprenörer som efterträder 40-talisterna utgör en av de strategiska frågorna att hantera för kommunen framöver.
- Skapa beredskap inom kommunen för eventuella större neddragningar eller nedläggningar i spåren av lågkonjunkturen
Örnsköldsviks arbetsmarknad är i stor utsträckning beroende av de större företagen, deras kunder och underleverantörer. Om beslut om neddragningar eller nedläggning från någon av de större arbetsgivarna skulle komma är således risken stor att det slår hårt i flera led. Ett sätt att skapa beredskap i kommunen kan vara att ta fram en form av handlingsplan för hur man ska agera om det värsta skulle inträffa.

² Under intervjurundan har en handfull personer signalerat att skolans kvalitet är bristande. Den typ av metodik vi använt ger ingen möjlighet att uttala oss säkert om huruvida så verkligen är fallet utan skall ses som en indikation. En djupare analys måste göras innan några slutsatser dras.

4.3. Realisera regionen

Till att börja med vill vi slå fast att från en teoretisk utgångspunkt är etableringen av Botniabanan helt rätt och möjliggör en radikal förbättring av Örnsköldsviks näringsgeografiska läge. Om och när Örnsköldsviks arbetsmarknad integrerats med Umeås Härnösand och Kramfors förbättras Örnsköldsviks konkurrenssituation utifrån en rad aspekter:

- Ökar storleken på arbetsmarknaden och branschbredden vilket i sig attraherar nya människor och företag
- Ökar möjligheter att attrahera inflyttning - Minskar medflyttarproblematiken
- Ökar den rekryteringsbasen för näringsliv och offentlig sektor
- Ökar möjligheter för invånare att byta jobb
- Minskar flyttbehovet för den som blivit arbetslös

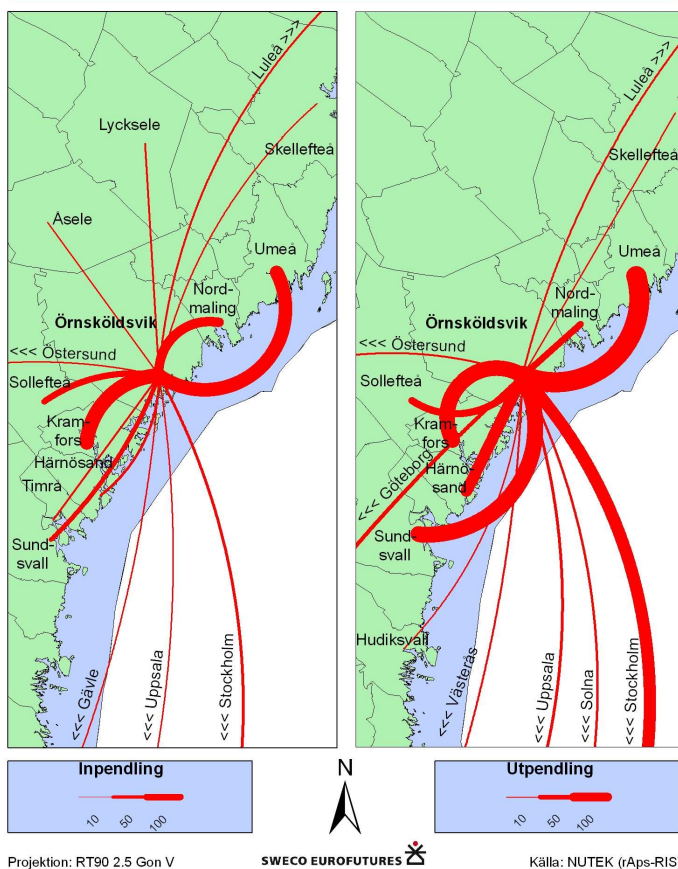
4.3.1. Viktigt att komma ihåg varför – och att det inte sker per automatik

Örnsköldsvik har haft en blandad utveckling sedan mitten av 1990-talet. Krisen i början av 90-talet drabbade kommunen hårt och arbetslösheten steg kraftigt. Från mitten av 90-talet minskade befolkningen kraftigt under ett antal år, vissa år med nära en procent. Detta var en kombination av utflyttning för högre studier, arbete och ett negativt födelsenetto. Sedan början av 2000-talet är dock trenden den omvända – sysselsättningen och befolkningen ökar.

Vare sig det är tider av kris eller högkonjunktur så har Örnsköldsvik ett problem med sin geografi. Örnsköldsvik är en till ytan mycket stor kommun med mycket glesbygd. Den stora geografiska ytan och avståndet till de närmaste större städerna gör att Örnsköldsvik är en egen arbetsmarknadsregion då pendlingsutbytet med omvärlden är begränsat. Närmaste större arbetsmarknad är Umeå drygt 10 mil norrut. Avstånden till andra arbetsmarknader gör att det är svårt dra nytta av kompetens från andra arbetsmarknader och att den egna befolkningen har svårt att pendla till andra kommuner och ändå bo kvar i Örnsköldsvik. Som framgår av figuren på följande sida är pendlingsutbytet mellan Örnsköldsvik och Umeå idag något hundratal personer och där finns idag de största pendlingsströmmarna. Noterbart är dock att den totala pendlingen söderut, till och från Härnösand, Sollefteå, Kramfors och Sundsvall totalt sett är mer omfattande än den norrgående.

Totalt sett är dock pendlingsströmmarna i relation till arbetskraftens storlek mycket små. Det visar på dagens svårigheter att pendla. Hittills har Örnsköldsvik mer eller mindre "stått och fallit" med hur utvecklingen har varit i den egna kommunen och hur attraktiv man har varit som alternativ som inflyttare. Nu hoppas dock alla på att Botniabanan kan medföra att denna situation kommer att förändras.

Pendling till och från Örnsköldsviks kommun år 2006 -
de 15 största pendlingsflödena från respektive till andra kommuner

Projektion: RT90 2.5 Gon V

SWECO EUROFUTURES

Källa: NUTEK (rAps-RIS)

Vad betyder då Botniabanan i termer av regionförstoring och närhet till fler arbetsmarknader? Den avgörande skillnaden jämfört med idag är att tiden för pendling till Umeå kommer att minska med nära 30 minuter. Idag är alternativet att pendla med bil eller buss och det tar mer än en timme. Med Botniabanan kommer pendlingstiden att uppgå till ca 45 minuter. Då når man utan ytterligare anslutning de stora offentliga arbetsgivarna i respektive kommun bl.a. Norrlands universitetssjukhus, Umeå universitet, landstingsförvaltningen samt de kommunala förvaltningarna i båda kommunerna. Vidare nås en stor del av handel- och serviceföretag i respektive kommun. Ska man pendla till något av de större industriföretagen krävs som regel en anslutande buss (motsvarande). Samma möjligheter till pendling om än i mindre skala gäller också Kramfors och Härnösand

Detta låter utmärkt i teorin. Den reella regionförstoring i andra delar av landet har kommit till stånd först när flera nödvändiga parametrar har uppfyllts. Att det finns kommunikationer med snabba tåg är en förutsättning men "en järnväg gör ingen sommar". Att verkligen realisera Botniabanans region till en ny arbetsmarknadsregion är enligt vår bedömning den enskilt viktigaste utvecklingsåtgärden fram till år 2015. Den integrerade arbetsmarknadsregion detta skulle skapa avhjälper nämligen huvuddelen av de strukturella nackdelar som Örnsköldsvik kämpar med idag.

4.3.2. Vad kan Örnsköldsvik göra för att regionförstoringen skall bli verklighet?

Nedan listas ett antal förutsättningar som är nödvändiga för att Botniabanan skall bli instrumentet för regionförstoring av Örnsköldsviks arbetsmarknadsregion:

- Tiden för pendling - från dörr till dörr - till Umeå, Kramfors och Härnösand bör ligga under en timme. Många pendlarundersökningar pekar på att en timme är gränsen för vad de flesta kan tänka sig som pendlingstid för dagpendling.
- Prisnivån på månadskort (och även klippkort etc.) måste vara attraktiv. Det kan vara fördömande att inleda trafiken med ett för högt pris och skapa bilden att pendlingen är dyr. Priset får inte vara högre än att det lönar sig för en t ex sjuksköterska att pendla inklusive eventuellt reseavdrag. För att regionförstoringen skall bli verklighet måste även de som tjänar 20 000 – 30 000 kronor i månaden ha råd att pendla.
- En ny "mental" geografi behövs. I ett Norrlandsperspektiv är Örnsköldsvik och Umeå tämligen nära geografiskt. I vardagen är det dock långt mellan kommunerna. Den geografiska identiteten formas bl.a. av det mediala upptagningsområdet. I Örnsköldsvik läser man Örnsköldsviks Allehanda och ser på Mittnytt. I dessa lokala program rapporteras i stort sett bara om Örnsköldsvik och övriga Västernorrland. Motsvarande fenomen återfinns i Umeå. Läser man Västerboettens Kuriren så tar Umeå slut i Robertsfors och i Nordmaling. Ett omfattande arbete måste till för att skapa den mentala bilden av en gemensam region.
- Att tågen går vid "rätt" tider, med tillräcklig frekvens och att finns direkta anslutningsbussar är också en viktig förutsättning. Bortsett från den direkta närheten till de offentliga arbetsgivarna kan det i många fall behövas anslutande direktbussar till industrierna och till och från stora bostadsområden. Tiden för den totala resan får inte överstiga en timme.
- Vidare kan det behövas särskilda förutsättningar som gör att det finns större anledningar att pendla än idag. I detta sammanhang kan den nya regionen spela en stor roll för att etablera regionförstoringen.

4.3.3. Hur kan den nya region Norrland spela en roll för regionförstoringen?

Den nya regionen som Örnsköldsvik skall ingå i kommer – som det ser ut idag - att sträcka sig från Kiruna i norr till Timrå i söder. Det är synnerligen stora avstånd. Exakt vad den nya regionbildningen - som administrativ reform betraktat - kommer att betyda för enskilda kommuner är mycket svårt att bedöma. Den tidigare länsvisa indelning är närmare 400 år gammal och det kan finnas anledning att tro att den inte var optimal givet de förändringar som varit under den tidsperioden. En förhoppning kan vara att den nya regionindelningen får en bättre funktionell uppdelning är den tidigare och att det går att uppnå skalfördelar till gagn för befolkningen. På sikt är det också troligt att den nya regionen får en högre grad av inflytande på statliga satsningar inom infrastruktur, regional utveckling etc. Bedömningen är dock att den administrativa reformen i sig ger en begränsad direkt nytta för Örnsköldsvik. Däremot kan man reflektera över om lokaliseringarna av de olika regionala funktionerna kan spela en större roll för Örnsköldsvik. Det är ett antal olika förvaltningar, servicefunktioner, kanslier och politiska församlingar som geografiskt skall fördelas i den nya regionen.

Om Örnsköldsvik skulle bli "huvudstad" i den nya regionen skulle region Norrland få en reell betydelse för att vidga arbetsmarknaden. Det som följer med att vara regionhuvudstad är etableringen av centrala kansliet, regionstyrelsen och regionparlamentet. Givet storleken på

regionen så kommer ett stort antal resor till dessa funktioner att göras. Alla dessa verksamheter är relativt mötesintensiva vilket gör att ett omfattande antal resor kommer att ske. Söderifrån med järnväg och norrifrån med järnväg eller flyg, järnväg, buss etc. Rekryteringen till det centrala kansliet kommer troligen delvis att göras från Umeå vilket troligen också skulle gynna pendlingen. I ett geografiskt renodlat kommunikationsperspektiv är Umeå sannolikt det bästa alternativet som "huvudstad". Frågan är dock om det är politiskt möjligt. Därför kan ett alternativ också vara en kombination av Örnsköldsvik och Umeå vad gäller de centrala funktionerna.

4.3.4. Konkreta förslag för att realisera regionförstoringen

Nedan presenteras ett antal förslag som vi bedömer angelägna för att säkerställa att allt man kan göra görs för att regionförstoringen ska bli av. Detta arbete måste genomföras gemensamt av alla berörda pendlingskommuner i ett första läge Örnsköldsvik, Umeå och Kramfors. En arbets- styrgrupp bör ges ett koordineringsansvar. Den skulle exempelvis kunna bestå av näringslivscheferna i Örnsköldsvik, Umeå och Kramfors och ha till uppgift att definiera vilka förslagskall genomföras och driva på arbetet i respektive kommun. Nedan följer en lista på angelägna förslag:

- Lägg fast priser och turer så snart som möjligt – bestäm subventionsnivå. Om inte Norrtåg eller någon annan aktör börjat räkna på biljettpriser vid olika trafikströmmar är det hög tid att det görs. Om det kommer att behövas subventioner kan det omfatta en politisk process i flera kommuner/landsting som kan ta tid.
- Lägg om lokaltrafik i båda städerna. Angeläget med en översyn så att den lokala busstrafiken kommer att vara anpassad till tågens ankomster och avgångar för pendlare och att linjedragningen understödjer pendling. Viktigt att initiera samordningen mellan olika trafik huvudmän.
- Gratis lokaltrafik om man pendlar – fri heltrafik. Merkostnaden för att låta pendlare åka gratis på lokaltrafiken torde vara försumbar under de första åren. Det vore angeläget att lokaltrafiken ingår i pendlarkortet annars riskerar hela resan att bli för dyr. Man kan också överväga att heltrafik – under en begränsad tid – är gratis för att locka en bredare krets av människor att upptäcka utbudet i respektive stad.
- Omfattande mediala kampanjer, i samarbete med lokala media. Det kan vara nödvändigt med en strukturell förändring av medias upptagningsområde. I första hand gäller det lokaltidningarna ÖA och VK/VF. Bästa alternativet är givet att tidningarna själva ser nyttan av detta och tar in respektive kommun i sitt bevakningsområde. Om detta inte är aktuellt får man överväga bilagor, annonsfinansierade månadstidningar etc.
- Jobballians: Övik-Umeå-Kramfors. Diskussioner om att väcka liv i jobballiansen mellan Örnsköldsviks större arbetsgivare, som bl.a. har som mål att hantera medflyttarproblematik förs. Vi bedömer det som en mycket god idé och ser det samtidigt som en möjlighet att skapa en bredare jobballians som innefattar de större arbetsgivarna inom Botniabanans pendlingsområde för att verkligen ta tillvara järnvägens möjligheter.
- Samarbete mellan arbetsförmedlingarna. Ett nära samarbete mellan arbetsförmedlingarna i respektive ort är givet. Det blir väsentligt lättare att matcha kompetens mot lediga arbeten om den möjliga pendlingsregionen uppgår till nära 200 000 personer.

4.4. Klimat, råvaror och energi

Under de senaste 2-3 åren har det kommit att bli allt tydligare att klimatförändringarna kommer att påverka vår framtid i mycket stor utsträckning. Resultaten från FN:s klimatpanel och Al Gores inlägg i den internationella klimatdebatten har lyft in frågorna i politikens finrum. Klimatfrågan innebär ur ett omvärldsperspektiv både ett stort hot men också en enorm möjlighet. Nedan kommer vi kort att göra en genomgång över klimatfrågan och hur de kommer att påverka vår framtid och slutligen vilka utmaningar Örnköldsvik kommer att ställas inför.

4.4.1. Klimatet förändras och världens medelklass växer

FN:s klimatpanel (IPCC) kom med sin sammanfattande rapport för snart 3 år sedan. Jämfört med IPCC:s mest positiva utsläppsscenario som leder till 2 graders global temperaturökning på lång sikt ligger världen just nu 35 procent högre i sina CO₂-utsläpp. Det innebär att vi just nu snarare ligger på en 5-6 gradig temperaturökning fram till 2100 om inget görs. En sådan temperaturökning skulle vara direkt katastrofal och ett hot mot vår överlevnad enligt klimatmodellerna. För att bryta denna utveckling är det nödvändigt att minska CO₂-utsläppen med 40-50 procent till 2020 och helst bör världens energisystem vara helt fossilfria senast 2050. Det måste alltså mycket snart till en kraftig global minskning av utsläppen, det kan bara ske genom en total omställning av samtliga energisystem, både genom energieffektivisering och genom en mycket genomgripande utbyggnad av CO₂-fria energi- och transportlösningar.

En trolig framtida mix vad gäller energislag som det ser ut just nu är att det kommer att behövas massor av sol och en hel del vind för att lösa situationen. Det är också viktigt att vara medveten om att just en mix tycks vara nödvändig. Alla energislag och lösningar kommer, åtminstone under en övergångstid, att ha en stor marknad.

För att ge en bild över vilka massiva utmaningar som väntar kan vi föreställa oss att det totala behovet av CO₂-fri energi fram till 2050 skulle skapas genom utbyggnad av kärnkraft. Givet en fortsatt uthållig tillväxt i U-världen och de energibehov det medför, och givet en minskning av dagens utsläpp av CO₂ med 80 procent, skulle 13 000 nya kärnkraftverk behöva uppföras. Med andra ord måste ett nytt kärnkraftverk om dagen färdigställas fram till 2050, om vi börjar idag. Givetvis kommer inte en sådan massiv kärnkraftutbyggnad att ske, men det ger en bild av de enorma utmaningar och investeringsbehov som föreligger.

EU har enats om att koldioxidutsläppen i unionen ska minska med 20 procent till 2020 och att andelen förnybar energi samtidigt ska öka till 20 procent. Om ett nytt internationellt avtal kommer på plats är ambitionen att utsläppen ska minska med 30 procent i stället. Dessutom skall andelen förnyelsebar energi öka till 20 procents andel inom EU och biodrivmedel skall upp till 10 procents andel. Sverige ligger väl till i förhållande till detta med hela 43 procent förnybar energi år 2007, trots det är Sveriges preliminära mål enligt EU-åtagandet för 2020 fastställt till 49 procent.

Vissa EU-länder kommer dock att gå fortare fram. Storbritannien är ett av dessa länder. I oktober fattade parlamentet beslut om en s.k. låg-kol-framtid för landet. En lag om begränsning av klimatförändringen, den första i sitt slag, som betyder att växthusgasutsläppen måste skäras ned med 80 procent enligt lag till mitten år 2050. På vägen mot 2050 kommer det att finnas "kolbudgetar" för varje femårsperiod och liksom 2050-målet kommer dessa budgetar att vara lagligt bindande.

På den globala arenan har SEI³ försökt beräkna vilka överföringar av medel som måste ske i form av klimatbistånd för att dels klara klimatkrisen, dels trygga en fortsatt utveckling mot välstånd i 3:e världen. Enligt den beräkningen borde Sverige bidra med 122 procents finansiering i U-världen i förhållande till de satsningar på ren energi som görs i det egna landet. Det innebär ett "klimatbistånd" i storleksordningen 30 – 60 miljarder kronor per år bara från Sverige. Ett sådant upplägg innebär också att I-världen kompenserar för våra merutsläpp av CO₂-utsläpp sedan 1990.

Allt fler beslutsfattare i 3:e världen vill också se en sådan resursöverföring för att denna omställning skall kunna lyckas. Man menar att I-världen inte kan kräva samma restriktioner av CO₂ i U-världen som man kräver av sig själva eftersom de historiska utsläppen i I-världen skapat problemen. På basis av s.k. Greenhouse Development Rights utvecklade av SEI har G77-gruppen inför de stundande förhandlingarna krävt att 0,5 procent till 0,71 procent av I-världens BNP skall fonderas i en s.k. klimatfond som sedan skall finansiera klimatneutrala energisatsningar i U-världen. Detta är G77-gruppens förhandlingsupplägg, vilket i princip mötts av ett solitt motstånd från EU och USA. Motståndet sägs bottna i en rädsla för en konkurrens om jobben i framförallt USA. Många tror dock att denna typ lösning förr eller senare måste komma till stånd om den globala klimatkrisen skall kunna lösas.

Det kommer således att uppstå en enorm energi- och klimatbransch (cleantech) framförallt i form av export till U-världen i spåren på en sådan satsning. Affärsmöjligheterna för Sverige i samband med detta torde vara mycket stora, både i egenskap av att vi ligger långt fram inom miljöteknik och att vi har en lång erfarenhet avseende bistånd och internationellt arbete. Principen för denna satsning sjuösattes redan av regeringen i årets budgetproposition, om än mycket mera blygsamt. Av de tre miljarder som avsattes till satsningar inom klimat- och energi avses 670 miljoner kronor att användas i klimatinvesteringar i andra länder.

Hur ser då situationen ut på marknadssidan? I Sverige finns en del intressant statistik. I exempelvis Naturvårdsverkets årliga klimatundersökning för år 2008 säger sig 76 procent av svenskarna vara beredda att betala mer för en produkt som är klimatanpassad än för motsvarande produkt som inte är det. Veckans affärer gjorde en undersökning bland företag i Sverige med fler än 500 anställda. Hela 84 procent av företagens VD:ar ansåg att Sverige borde gå fortare fram än de av EU utstakade klimatmålen. Hela 7 av 10 ville ha tuffare regler på klimatområdet än idag. Marknaden tycks med andra ord ligga före politiken när det gäller klimat och energifrågan.

Utgångspunkten är således att marknaden för nya energilösningar och energieffektivisering kommer att vara enorm under de kommande 50 åren. Noterbart är också att stora delar av marknaden kommer att vara en exportmarknad som sannolikt inom 5 – 10 år kommer att vara starkt "biståndsdriven".

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att klimatfrågan är vår tids ödesfråga och att förändringarna av energisystem kommer att ligga högt på agendan under många år framöver. Givet den snabba ekonomiska utveckling som sker i utvecklingsländerna kommer tillgången till energi och råvaror att vara begränsad att avgöra den framtida utvecklingen för länder och regioner. Tillgång till energi och råvaror kommer långsiktigt att vara begränsad och priserna kommer att skena i höjden. För Sveriges del ser kalkylen på medellång sikt relativt fördelaktig ut. Eftersom vi redan har en stor andel CO₂-fria energislag förväntas energipriset ligga ca 30 procent lägre i Sverige jämfört med Europa på 5 års sikt.

Den bild som tydligt framträder är också att om vi skall lyckas tackla klimatproblematiken så kommer massiva investeringar att behöva ske i forskning, utveckling och industriell produktion. Den nu snabbt expanderande s.k. clean-tech branschen är tveklöst en framtida

³ Stockholm Environment Institute

vinnare. Frågan är dock mycket mer djupgående än så och alla ekonomiska sektorer och branscher kommer att påverkas av denna energiomställning. Transport- och resesektorn är två exempel och redan idag ser vi hur klimatanalyser genomförs av företag inom vitt skilda verksamhetsfält och många företag strävar efter att ligga i framkant på utvecklingen av rena marknadsmässiga skäl.

4.4.2. Hur påverkar energi- och råvaruåldern Örnköldsvik

Örnköldsvik är som tidigare konstateras en av Sveriges ledande industrikommuner. Som en följd av detta konsumeras en stor mängd energi per capita i kommunen. Örnköldsvik ligger på 7:e plats om man ser till vilka kommuner som gör av med mest energi i Sverige och på 12:e plats i förhållande till hur mycket energi per capita som konsumeras inom kommunens gränser år 2006⁴. Därmed råder det inget tvivel om att energiomställningen och energieffektivisering kommer att vara en nyckelfråga i kommunen framöver. En mer långsiktig lösning av flygkommunikationer med Stockholm bör också ses i detta perspektiv, eftersom flygpriserna mycket sannolikt kommer att stiga kraftigt på lång sikt. Detsamma gäller råvarupriset. Priset på insatsvaror i allmänhet, och skogsråvara i synnerhet har stor betydelse för kommunens näringsliv. Dessa priser kommer att stiga (när lågkonjunkturen är över) i takt med globalisering och snabb ekonomisk utveckling i 3:e världen.

Den stora frågeställningen rör dock i Örnköldsviks fall inte så mycket hoten som möjligheterna. I en kommun med stort kunnande kring industriell produktion och utveckling samt export över i stort sett hela världen är naturligtvis omställningsarbetet också en gigantisk möjlighet.

Redan i dag finns flera företag och organisationer i kommunen med denna inriktning. Utan att göra anspråk på att vara komplett kan snabbt en respektingivande lista av klimatinriktade verksamheter i kommunen sättas samman, för att nämna några:

- Etablering av vindkraftsparker i kommunens inland med möjlighet till produktion av kraftverken
- Etanolpiloten
- Fjärrvärme och kraftvärmeverk
- Etanoldrivna bussar
- Utveckling av energilampor
- SEKAB
- Processum
- Domsjö Fabriker
- Elhybrider hos BAE-system – Environmental Mobility Center
- Vindkraftsatsning hos Hägglunds Drives
- Satsningar på nya former av kreativa kollektivtrafiklösningar hos Botnia Production
- El-forest utveckling av nya miljövänliga skotare inom skogsbruket

Tre slutsatser kan dras av resonemanget ovan. För det första är marknadsmöjligheterna stora. Örnköldsviks företag och organisationer har redan insett detta och satsningar finns redan inom flera olika områden. För det andra är utmaningen att ställa om energisystemet större i Örnköldsvik än i många andra kommuner till följd av den stora energikonsumtionen.

⁴ SCB:s energibalanser – total konsumtion

4.4.3. Förslag för att ta tillvara möjligheterna kring klimatomställningen

Örnsköldsvik bör ta ett samlat grepp på de utmaningar och möjligheter som klimat-, energi- och råvarufrågan kommer att innebära. Detta kan göras med två olika ambitionsnivåer:

- Miniminivån:

Fokusera långsiktigt tillgängliga utvecklingsresurser mot att slå mynt av de marknadsmöjligheter som kommer i spåren på energiomställningen. Ett helhetsgrepp på industriell utveckling av Cleantech skulle passa väl i Örnsköldsvik. Arbeta aktivt med att koppla samman industriellt kunnande på orten med verksamhet inom forskning och utveckling, avknoppning, etablering, företagsinkubation, utbildning m.m. Se frågan ur ett regionalt perspektiv och koppla samman kunnandet i Örnsköldsvik kring industriell produktion och exportförsäljning med spetskompetens kring forskning i Umeå. Skapa utvecklingsarenor och teknikparker med inriktning på att möte denna utmaning.

- Ecostry City:

Gör den nödvändiga energiomställningen på ortens industrier till ett trumfkort. Örnsköldsvik skulle kunna bli världens första klimatsmarta industrikommun. Visionen skulle kunna vara att ta ett samlat grepp på klimatfrågan där organisationerna i kommunen förutom att genomföra punkten ovan också gemensamt hanterar energiomställningen och energieffektiviseringen som krävs i de egna organisationerna. På så vis kan man stödja varandra och dra nytta av gemensam kunskap. Goda exempel behövs och de koncept som krävs för att lösa frågan är utpräglade systemlösningar, det vill säga lösningar som kräver aktivt deltagande från företag, medborgare och kommuner gemensamt. Sverige ligger generellt sett långt fram vad gäller sådana systemlösningar, fjärrvärme är ett intressant exempel, som knappt existerar i övriga Europa. Örnsköldsvik med sina korta beslutsvägar och sitt effektiva utvecklingsarbete är i sin tur en av de mest lämpade kommunerna i Sverige för att diskutera sig fram till nya, spännande och kreativa systemlösningar. Som pilotkommun med ambitionen att bli världens första uthålliga industristad – Ecostry city – bör också möjligheter till deltagande av nationella myndigheter och riskkapitalister inom cleantech vara mycket goda.

4.5 Förnyelse och innovation

I många scenarier och framtidsbilder som presenteras för närvarande spås innovations- och förnyelsetakten i ekonomin öka. Flera författare beskriver idag en innovationsekonomi där en av de viktigaste egenskaperna hos framgångsrika organisationer, kommuner och företag blir deras innovativa förmåga. Tjänste- och kunskapsinnehållet har som vi sett i avsnitt 4.2. ökat successivt i många branscher, vilket också lett till den allt tätare kopplingen mellan akademi och industri som växer fram på många håll. Sammantaget innebär detta att innovationsförmågan i en region eller kommun i dagens globaliserade ekonomi blivit allt viktigare.

Örnsköldsvik har dessutom en situation som gör att extra stor förnyelseförmåga och innovationskraft skulle vara mycket nyttigt av flera skäl. Det första och viktigaste skälet är att Örnsköldsvik av idag är en attraktiv stad dit människor vill flytta. Vår bedömning är att om Örnsköldsviks näringsliv förmår generera fler sysselsättningstillfällen kommer inflyttningen att öka. Förnyelse och innovation är grunden för nya jobb. Ett annat skäl till att jobba för en ökad förnyelsetakt är den tudelning av Örnsköldsvik och de svaga flöden som beskrivs närmare i kapitel 3. Förnyelse och innovation behövs för att bryta den kvarvarande bruksmentalitet m.m. som finns på sina håll i kommunen. För att göra detta behövs medvetna insatser för att skapa nya impulser, nätverk, kontakter, mentalitetsförändringar, öppenhet m.m. Ett tredje

skäl till behov av förnyelse är att försöka bredda näringslivet i Örnsköldsvik med fler tjänsteföretag och därmed göra arbetsmarknaden mer komplett.

4.5.1. Förnyelse, kommunikation och innovation genom den sociala webben

Ett nytt spännande omvärldsfenomen, i spirande är web 2.0, sociala medier eller som den också kallas, den sociala webben. Vi beskriver fenomenet nedan eftersom det potentiellt kan medföra stora förändringar och möjligheter för Örnsköldsvik inte minst ur ett förnyelseperspektiv.

Vad är då ett socialt medium? Exempel på sociala medier kan exempelvis vara sajter som Jaiku, Twitter, Twingly, Bloggar, Flickr, Facebook etc. En viktig grundfunktion i de sociala medierna är s.k. reciprocitet, det vill säga att dela information. Någon har uttryckt det som att förut var du vad du ägde, idag är du vad du delar! En annan viktig grundfunktion är att kommunikationen sker i större grupper med den traditionella chatten eller Messenger som förebild. NITA⁵ har på uppdrag av Vinnova studerat användandet av Internet hos olika grupper i det svenska samhället, I undersökningen framträder en distinkt skillnad i användandet av nätet mellan två åldersgrupper, den s.k. mailgenerationen och messengergenerationen. Den förra använder nätet som vi tidigare använt bibliotek eller telefon d.v.s. för att ensidigt hämta informationen, eller för att ha kontakt med en person i taget, medan den senare använder nätet för att hålla kontakt med många människor samtidigt med hjälp av användandet av s.k. sociala nätverk som Facebook, Twitter etc. En tydlig gräns mellan de två grupperingarna går vid 35 års ålder, dvs de som är födda från 1973 och framåt anses tillhöra messengergenerationen.

Den stora skillnaden med sociala medier och traditionella kontaktprogram, är att man via de sociala medierna når även sina vänners vänner eller människor med liknande intressen. Det innebär att man från ungdomsåren vänjer sig vid att ha en löpande kontakt på daglig basis med människor man egentligen inte känner, som dessutom för det mesta är spridda över hela världen. Begreppet lokalt för därmed en ny innebörd, geografien i det lokala blir socialt bestämd. Tidigare hade vi alltid våra vardagskontakter i vår geografiska omgivning, detta har för framförallt messengergenerationen kommit att revolutioneras.

Vid intervjuer med studenter om deras kontaktnät är det tydligt att man håller en dialog med andra människor i hela världen. Messengergenerationen skaffar sig ett enormt försteg framför andra genom att tidigt lära sig att behärska internationella koder m.m. Begrepp som internationell lansering m.m. är i princip obegripliga för den här generationen: - man säljer ju bara via sin kompis i Japan.

Ett direkt resultat av detta är att chefer och ledare i olika organisationer behöver förhålla sig till fenomenet sociala medier. Är det okej att anställda och elever är aktiva på sociala medier under arbetstid och skoltid? Mycket tyder på att både individer och organisationer kan skaffa sig fördelar genom arbetssättet. En van användare av sociala medier beskriver arbetssättet som att ha tillgång 150 personer på sitt arbetsrum som man har möjlighet att ställa frågor till. Rörelsen i Facebook m.fl sociala medier har gått från att handla om att umgås med privata kontakter till att numer handla om communities, många gånger arbets- och/eller intresserelaterade. Rena professionella nätverk inom ramen för de sociala medierna blir successivt allt vanligare.

En fråga som infinner sig är följande: Det är okej att åka på mässor och arbeta med kontakt- och besöksresor som en del av arbetet, varför skulle då inte sociala medier vara

⁵ NITA Nationellt IT-användar Centrum

sanktionerat? Vissa organisationer och företag har istället börjat blockera sociala medier på arbetstid, det kan vara ett stort misstag, men varje organisation måste förhålla sig till detta.

En mycket sannolik utveckling är att användandet av sociala medier kommer att påverka människors syn på geografier och också människors sätt att arbeta på distans. De geografiska transaktionskostnaderna kan komma att minska radikalt med hjälp av den nya tekniken. I detta kan ligga en stor framtida potential för Örnsköldsvik. Ännu finns enligt de intervjuade experterna inte någon forskning på hur Sociala medier kan komma att påverka synen på geografier, men alla är ense om att det vore ett intressant forskningsfält och att användandet av sociala medier definitivt borde ha en geografisk dimension. Historiskt har alla nya kommunikationsrevolutioner förändrat vår uppfattning av vad som är lokalt, här har vi sannolikt bara sett början av Internets påverkan och IT-revolutionen, och därmed också en minskning av de täta geografiernas och stora städernas betydelse för kreativitet och innovation som diskuteras i kapitel 2.

En relativt ny företeelse som kan exemplifiera geografiernas upplösning är Mikroblogger. Där delar en krets på 50-60 personer idéer och diskuterar olika fenomen inom ramen för ett specifikt område. Det fungerar som ett chatrum som finns att tillgå med hjälp av både PC och mobil. Det är påfallande ofta professionella nätverk där individer delar med sig av sina erfarenheter. Det hela bygger på delning, ju mer du delar, desto mer får du tillbaka. Ett intressant fenomen är att många av de mest drivande individerna i PR-branschens forum på mikrobloggarna inte kommer från Stockholm, Göteborg och Malmö utan snarare från mindre städer runt om i Sverige. Istället för en tillgång till en mer tät geografisk miljö blir mikrobloggarna impulsgivare till nya idéer via en tät virtuell miljö. Mikrobloggarna kan ge ett nytt socialt sammanhang. Detta kan i praktiken fungera som en mycket kraftfull omvärldsanalys på olika områden, med andra ord kan den sociala webben potential att ersätta konferenser, lunchminglande runt Stureplan och det man förut hoppades att s.k. intelligenta agenter skulle göra.

Det finns idag en mycket omfattande debatt om hur man skall använda sociala medier ur ett organisationsperspektiv för att nå ut, kommunicera, lära, utveckla, skapa innovation m.m. Framförallt har PR- och kommunikationsbranschen under det sista året blivit mycket aktiva på området. Företag har också börjat genomföra kampanjer med hjälp av sociala medier.

Svenska kommuner har inte alls gett sig in på detta område ännu enligt de experter vi intervjuat. Vår bedömning är att det finns stora möjligheter för de kommuner som väljer att ta till sig den sociala webbens verktyg och nyttja dessa. De sociala medierna är kanaler för information, dialog och kommunikation som hittills inte alls nyttjats aktivt inom lokalt utvecklingsarbete. Ett sätt vore t.ex. att skapa virtuella arbetsgrupper inom ramen för Världsklassarbetet på sociala webben. Kanske kunde Världsklass 2015 ta initiativ till grupper inom social media där utflyttare, potentiella inflyttare och boende i Örnsköldsvik jobbar gemensamt med en frågeställning inom världsklass. Andra exempel skulle kunna vara att identifiera communities på tyska och holländska Facebook med Sverigevinkling där företag i Örnsköldsvik skulle kunna sätta ut jobbannonser? Det är viktigt för en organisation att profilera sig rätt i sociala medier, det får ej bli för styrt och PR-liknande. Utgångspunkten är individens, d.v.s. individen som sprider ett budskap till en annan individ.

Sammanfattningsvis är vår bedömning att den sociala webben kan vara ett utmärkt verktyg både för den kommunala organisationen i Örnsköldsvik i sitt utvecklingsarbete eller i kontakt med medborgarna. Dessutom bör dessa verktyg kunna vara intressanta att nyttja för många av ortens företag och organisationer för kommunikation, utbildning, informationsutbyte, allt i syfte att minska nackdelar förknippade med en lokalisering långt ifrån större marknader. I den meningen bör en klok användning av den sociala webben kunna bidra till förnyelse och innovation i Örnsköldsvik.

4.5.2. Förslag kring förnyelse och innovation

Den förnyelse och det utvecklingsarbete som hittills genomförts inom ramen för Vision 2008 och Världsklass 2015 har ofta tagit fysisk form. Den nya arenan, gallerior, centrumförbättring, en tätare campusmiljö, nya boendemiljöer, nytt hotell, nytt konserthus är några exempel. Denna inriktning har varit viktig för att skapa framtidstro i Örnsköldsvik inte minst som symbol för att något sker. Det arbete som behöver göras med förnyelse och innovation under nästa fas av arbetet tror vi har en mer subtil karaktär. Det handlar som nämns ovan mer om att skapa arenor, ändra mentala bilder etc. Därmed inte sagt att byggande är oviktigt, men fokus i arbetet ligger mer mot mjukare förändringar i nästa fas. Nedan följer exempel förslag som kan främja förnyelse och innovation. Förslagen är allmänt hållna och är mer att se som en provkarta som måste anpassas till Örnsköldsviks specifika situation. En hel del aktiviteter sker redan av liknande karaktär, men vår bedömning är att takten i och omfattningen av förnyelsearbetet måste öka. Denna typ av förnyelseförslag kan ges en mer konkretform om satsningen genomförs mer riktat på det sätt som föreslås under avsnitt 4.4. kring energi och råvaror.

Förslag:

- Skapa arenor för avknoppning och utveckling av nya företag. Hitta former och branschriktningar som passar Örnsköldsvik, men ta utgångspunkt i de modeller för företagsinkubatorer, avknoppningsverksamhet, teknikcentra som finns på andra håll.
- Jobba med mentorprogram för företagare och blivande företagare
- Fortsätt med de gemensamma ledarskapsutbildningarna
- Skapa länkar mellan industri och akademi – jobba mer med examensarbeten – satsa aktivt på att skapa gemensamma forskningsföretag där Örnsköldsviks företag samproducerar forskning med olika universitet och högskolor.
- Skapa mötesplatser för Örnsköldsviks uppfinnare och entreprenörer
- Delta aktivt i de nationella nätverk för förnyelse och innovation som finns på olika områden.
- Aktivt arbete med att skapa fler tjänsteföretag, prioritera tjänsteföretag som säljer tjänster utanför kommunen, exempelvis:
 - Kreativa näringar
 - Avknoppning offentlig sektor
 - Industrinära tjänster
 - Turismföretag
- Fortsatt satsning på utbildning och Campus Örnsköldsvik – skapa mötesplatser för distansutbildningar – fokusera på mötet mellan studenter och mellan studenter och anställda på företagen som vidareutbildar sig.
- Fortsätt att jobba aktivt med nya impulser i form av konferenser, möten etc. Se till att nå målgrupperna som normalt inte brukar närvara
- Sociala webben – möt de unga där de finns
- Arrangera en migrantvecka

5. Slutord

Arbetet med denna SWOT-analys har genomförts under den mycket turbulenta hösten 2008. Efter att ha bearbetat allt material i analys, både skriftligt och muntligt, valt och vrakat bland omvärldstrender och skiljt stort från smått har vi i denna rapport gett vår bild Örnköldsviks kommun ur ett hållbart tillväxtperspektiv.

Den sammantagna bilden är att kommunen och dess näringsliv står väl rustade inför framtiden och befinner sig i ett gynnsamt läge. De två viktigaste utmaningarna är för det första att återigen kunna förnya och vitalisera utvecklingsarbetet och för det andra att realisera den fulla potentialen som Botniabanan erbjuder. Lyckas kommunen med detta är det vår övertygelse att vi kommer att få se ett fortsatt expansivt Örnköldsvik fram till 2015. Skulle kommunen dessutom ytterliga kunna öka förnyelse- och innovationstakten hos näringsliv och befolkning och ta tillvara de affärsmöjligheter som klimatanpassningen skapar kommer man under en väsentlig framtid att kunna springa fortare och växa snabbare än vad som faktiskt borde vara möjligt enligt teorin.